JAARVERSLAG

2024

onderwijsmuseum

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Bezoekers in de tentoonstelling "Over vroeger, voor later, van nu".
(foto: Fenna Kwakernaak)

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

INHOUD

VOORWOORD 04

MISSIE, VISIE EN KERNWAARDEN 07

DE RODE DRAAD 08

2024 IN EEN OOGOPSLAG 09

SPEERPUNT 1. COLLECTIE ONTSLUITEN EN VERHALEN DELEN 11

SPEERPUNT 2. EEN VOORBEELDFUNCTIE VOOR EDUCATIEVE PROGRAMMERING 22

SPEERPUNT 3. EEN KENNISINSTITUUT EN PLATFORM 31

SPEERPUNT 4. EEN AANTREKKELIJKE EN AANGENAME PLEK VOOR AL ONZE DOELGROEPEN 39

MARKETING EN COMMUNICATIE 44

BEDRIJFSVOERING 51

FINANCIËN 59

R.K.

12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

POSITIEVE VERANDERING ...

2024 was een dynamisch jaar voor het Nationaal Onderwijsmuseum met 33.543 bezoekers en verbeteringen op allerlei punten. De randprogrammering werd uitgebreid en de educatieve programma's werden verbreed, zodat bezoekers echt in elke levensfase van hun ontwikkeling bij het museum terechtkunnen. Het museum wil meer zijn dan een plek waarin de 'alledaagse geschiedenis' van het onderwijs te zien is. Het wil een aansprekende plek zijn waar de geschiedenis, actualiteit en toekomst van het Nederlandse onderwijs te zien, te beleven, te onderzoeken en te bevragen is. Dit gebeurt met verfrissende programmering met aandacht voor actuele vraagstukken in onderwijs en samenleving.

Om dat te ondersteunen werd in 2024 een onderzoek gerealiseerd naar de mogelijke uitbreiding van de kennisfunctie (in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)). De indexering van de subsidie vanuit het ministerie van OCW werd hervat én de gemeente Dordrecht gaf extra subsidie voor uitgebreide en verdiepende randprogrammering.

Het museum trok - naast lokale, regionale en landelijke aandacht - dit jaar weer meer internationaal de aandacht: met aap noot mies – *Lesenlernen mit Bildern in den Niederlanden* in Berlijn. Stuk voor stuk ontwikkelingen die mooi aansloten bij de koers van de afgelopen jaren.

"Hét museum waar de geschiedenis, actualiteit en toekomst van het Nederlandse onderwijs is te zien, te beleven, te onderzoeken en te bevragen."

VOORWOORD

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

… MAAR OOK EEN PAS OP DE PLAATS

Maar 2024 kende ook een ander gezicht. Er was sprake van kostenstijgingen en achterblijvende subsidies. Het gevolg? Vacatures die niet vervuld konden worden, waardoor het aantal fte's dat werkzaam is voor ons museum afnam. Hierdoor werden er minder actuele, maatschappelijke en spraakmakende tentoonstellingen georganiseerd dan gepland. Hetzelfde gebeurde bij de beoogde versterking van onze kennisfunctie. Er was bijvoorbeeld het plan om onze unieke collectie over de ontwikkeling van het onderwijsbeleid uit te breiden en te ontsluiten – samen met partners. Maar er moest een pas op de plaats worden gemaakt. Ook was het plan om meer onderzoek te doen en iedereen nog meer een centrum te bieden voor reflectie en debat. Deze plannen moesten ook deels 'on hold' worden gesteld vanwege de beperkte financiële ruimte.

Aan het einde van 2024 nam directeur-bestuurder Petra Reijnhoudt-Post afscheid van het museum. Zij heeft zeventien jaar voor het museum gewerkt, waarvan zes jaar als directeur-bestuurder. Met grote passie en doorzettingsvermogen heeft Petra al die jaren haar taken vervuld. Haar jarenlange inzet wordt met dankbaarheid erkend.

FOCUS OP WAT WÉL KON

Ondanks de uitdagingen zijn met creatieve oplossingen de ambities toch waargemaakt. Het museum bleef een laagdrempelige en toegankelijke plek voor allerlei doelgroepen: van families tot educatieprofessionals. Iets meer dan het verwachte aantal bezoekers werd verwelkomd, en daarmee werd – ondanks de financiële beperkingen – meebewogen met de stijging van het landelijke museumbezoek. Door te denken: 'Wat kan wél?' – in plaats van: 'Wat kan niet?' werd het aanbod slimmer ingericht. Er kon in 2024 geen nieuwe tentoonstelling geopend worden, maar de succesvolle expositie *Aahhh..!* werd verlengd. Daarnaast werden voorbereidingen getroffen voor de tentoonstelling over illustrator Cornelis Jetses, die in 2025 opent.
Het team toonde zich hierbij enorm flexibel en de waardering hiervoor is groot. Samen met de medewerkers werd in 2024 vol ingezet op een gezonde(re) financieringsmix die nodig is voor stabiliteit én groei.

VOORWOORD

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Lezen bij de tent
in de tentoonstelling
“boom, roos, vis”
(foto: Jip van Tatenhove)

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

MISSIE

Het Nationaal Onderwijsmuseum laat de wereld van het onderwijs zien.

Je leert, ziet en ervaart er welke rol het speelt, speelde of kan spelen in ieders leven.

VISIE

Het Nationaal Onderwijsmuseum volgt en duidt actuele onderwijsontwikkelingen, blikt vooruit en reflecteert op het verleden.

We staan bekend als een betrouwbaar kennisinstituut, bron van kennis en aantrekkelijke tentoonstellingslocatie.

Samen met onderwijspartners plaatsen we actuele kwesties in historisch perspectief. Altijd in een passende vorm die een brede groep bezoekers naar Dordrecht trekt.

KERNWAARDEN

UNIEK - het Nationaal Onderwijsmuseum is enig in Nederland en behoort internationaal tot de top van onderwijsmusea.

HERKENBAAR - in het Nationaal Onderwijsmuseum herkent elke bezoeker iets uit de eigen schooltijd, of het nu lang of kortgeleden is.

PERSOONLIJK - in het Nationaal Onderwijsmuseum vormen persoonlijke ervaringen en herinneringen een belangrijk onderdeel van de beleving en bieden ze mogelijkheden tot identificatie.

VERRASSEND - in het Nationaal Onderwijsmuseum wordt de bezoeker verrast door nieuwe kennis of onverwachte extraatjes en ervaringen.

BETROUWBAAR - het Nationaal Onderwijsmuseum is een betrouwbaar instituut waar iedereen terechtkan voor toelichting, duiding en uitleg.

DESKUNDIG - in het Nationaal Onderwijsmuseum handelen we professioneel en doen we wat we doen zo goed mogelijk, met gebruikmaking van actuele kennis.

MISSIE I VISIE I KERNWAARDEN

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

DE RODE DRAAD

Onze missie, visie en kernwaarden en ons beleidsplan 2021-2025 zijn leidend voor onze activiteiten. Ook in 2024 richtten we ons op vier speerpunten:

Speerpunt 1:

COLLECTIE ONTSLUITEN EN VERHALEN DELEN

Het museum gaat haar huidige collectie inzetten om verhalen te delen en op te halen, om zo de band met bezoekers en gebruikers te verstevigen.

Speerpunt 2:

EEN VOORBEELD-FUNCTIE VOOR EDUCATIEVE PROGRAMMERING

Het museum ontwikkelt zich tot een voorbeeldinstelling op het gebied van educatieve programmering. Deze sluit aan bij hedendaagse onderwijspraktijk, zowel in didactiek als thematiek en is inspirerend voor de hedendaagse onderwijsprofessional.

Speerpunt 3:

EEN KENNISINSTITUUT EN PLATFORM

Het museum ontwikkelt zich tot een algemeen erkend en gekend kennisinstituut op het snijvlak van onderwijsbeleid, onderwijshistorie en onderwijspraktijk, is een bron van historische kennis, platform en verbinder van initiatieven om het denken over goed onderwijs verder te brengen.

Speerpunt 4:

EEN AANTREKKELIJKE EN AANGENAME PLEK VOOR AL ONZE DOELGROEPEN

Het museum is niet alleen een relevant, interessant en professioneel museum en een kennisinstituut. Het is ook het meest laagdrempelige museum van Dordrecht. We zijn een aantrekkelijke locatie met een fijne sfeer en een hoge vrijetijdswaarde voor alle bezoekers. Gegarandeerd een gezellig dagje uit.

Deze speerpunten vormen de rode draad in onze activiteiten, doelstellingen en beoogde resultaten.
Je vindt ze dan ook overal in dit jaarverslag terug.

DE RODE DRAAD

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

TENTOONSTELLINGEN

Tijdelijk

- ‘Aahhh..! Over lichaam, seksualiteit, gender en consent’
- ‘boom roos vis, over leren lezen en leesplezier’

Vast

‘Onderwijs - over vroeger, voor later, van nu’

Online

‘Een Leven Lang Leren, onderwijs in Nederland in beeld’

BEZOEKERS

33.543 bezoekers, waarvan:

- 1.400 met Dordtpas **(we zijn favoriet onder de Dordtpas-houders!)**
- 1.400 met Rotterdampas
- 10.000 met Museumjaarkaart
- 5.191 op andere locaties

COLLECTIE EN ONDERZOEK

- 7.523 collectie-items toegankelijk gemaakt
- 7.472 mediabestanden toegevoegd
- 4.550 nieuwe records aangemaakt in The Museum System (TMS)
- 1.932 leerlingen bereikt door het uitlenen van historisch materiaal
- 1.228 prenten van basis- naar uitgebreide registratie
- 435 schenkingsverzoeken
- 203 objecten uitgeleend
- 215 vragen beantwoord
- 33 artikelen geschreven

EDUCATIE

- 483 educatieprogramma’s verzorgd (107% ten opzichte van ons target)
- 7.205 deelnemers

MARKETING EN COMMUNICATIE

- **Waarderingscijfer: 4.3 via 786 Google Reviews (schaal van 1-5) (+14% ten opzichte van 2023)**
- Website bezoeken 172.000. Gemiddeld 14.000 p.m. (180% ten opzichte van 2023)
- Google Ads: 4.419 gratis advertenties
- Sociale media (ten opzichte van 2023)
  - Facebook – volgers 2.531 (103%) bereik: 3.830
  - Instagram – volgers 3.220 (113%) bereik: 21.300
  - LinkedIn – volgers 2.389 (119%) – impressies 12.718 (120%)
- Pers, radio en tv

  9 persberichten verstuurd die zorgden voor:
  - 15x landelijke aandacht
  - 25x regionale aandacht
  - 19x lokale aandacht
- 2x landelijke Onderwijsmuseum-podcast met 402 luisteraars
- 5 nieuwsbrieven verstuurd naar 8.000 adressen

ZAALVERHUUR

- 75 bijeenkomsten
- 2.351 gasten

ORGANISATIE

- 14 mensen in dienst (12 fte)
- 85 vrijwilligers
  - 27 collectievrijwilligers
  - 12 tuinvrijwilligers
  - 27 receptievrijwilligers
  - 12 horecavrijwilligers
  - 4 kantoorvrijwilligers
  - 3 techniekvrijwilligers
- 6 museumdocenten

FINANCIËN

- totale baten: € 1.538.665
- totale lasten: € 1.507.715
- resultaat: +/+ € 30.950
- eigen inkomsten: € 501.095 (33%)
- overheidssubsidies: € 1.037.570

IN EEN OOGOPSLAG

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Familiedag
in het museum
(foto: Fenna Kwakernaak)

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

COLLECTIE ONTSLUITEN EN VERHALEN DELEN

Een collectie gaat pas echt leven als ze context krijgt – als de verhalen achter de objecten zichtbaar worden én in verbinding staan met de vraagstukken van vandaag. In een tijd waarin onderwijs, identiteit en maatschappelijke waarden volop in beweging zijn, wil het Nationaal Onderwijsmuseum laten zien hoe de geschiedenis ons helpt die thema's beter te begrijpen.

Ondanks personele onderbezetting binnen de afdeling collectie, maakten we in 2024 mooie stappen. In ons pand De Holland genoot men niet alleen van onze vaste tentoonstelling, maar ook van de inspirerende wisseltentoonstellingen *Aahhh..! Over lichaam, seksualiteit, gender en consent en boom roos vis*. Achter de schermen werkten we hard aan nieuwe exposities, zoals Jetses. *Kunst voor de klas en Indonesië in het klaslokaal, 1900-1940*.

Ook zetten we in op digitalisering. Zo is onze unieke collectie prentbriefkaarten van Nederlandse scholen nu in zijn geheel online te zien op de website *VerScholen op de Kaart*. Daarnaast zijn er nog duizenden collectiestukken geordend, beschreven en gedigitaliseerd. Het doel? De collectie van het Nationaal Onderwijsmuseum voor iedereen toegankelijk maken, en nog meer verhalen ophalen en delen – toen, nu en straks.

SPEERPUNT 1

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

IN HET MUSEUM TE ZIEN

AAHHH..! OVER LICHAAM, SEKSUALITEIT, GENDER EN CONSENT

9 november 2023 – 1 juni 2025

Deze tentoonstelling over seksuele en relationele vorming was wederom een favoriet onder ons publiek. Bezoekers – jong en oud – kozen de onderdelen die ze interessant vonden om te bekijken of mee aan de slag te gaan. Daarbij was het mooiste dat verschillende generaties met elkaar in gesprek gingen en het onderwerp open benaderden: zonder schroom en vol enthousiasme. Veel bezoekers vonden het fijn dat de interactieve elementen niet alleen bevruchting of genderdiversiteit behandelden, maar bijvoorbeeld ook onderwerpen als grenzen stellen en bewaken.

Aahhh..! laat zien dat het bij relationele en seksuele vorming om veel meer gaat dan dat ene hoofdstukje in de biologieboeken op school. Voorlichting geven en krijgen is niet alleen belangrijk. Het kan ook leerzaam, spannend en leuk zijn. We zijn dan ook blij dat we *Aahhh..!* wegens succes hebben verlengd. Hiermee voldeden we aan de wens van scholen en bezoekers om de tentoonstelling nog te bezoeken en ervaren.

Vragen stellen

De aanwezigheid van een expert 'op zaal' bleek een schot in de roos. Bezoekers konden vragen stellen en zo nog dieper ingaan op de materie. Door beperkte middelen konden we dit 'extraatje' alleen inzetten in de weekenden en tijdens vakanties.

Randprogramma

Naast de tentoonstelling zelf, was er een randprogramma met allerlei activiteiten – mede-georganiseerd door onze partners. Na een succesvolle start in 2023, kwam dit programma in 2024 echt tot bloei met gemiddeld één keer per maand een verdiepende activiteit. Zo konden we ook andere doelgroepen ontvangen in het museum. Denk aan de Seksualiteitsschool van ***Belle Barbé*** met lezingen over seksuele opvoeding voor ouders en professionals. Of de creatieve workshop van Mignon Nusteling en de verdiepende sessie over aseksualiteit door de Nederlandse Organisatie Aseksualiteit.

Het Nationaal Onderwijsmuseum was hierin initiatiefnemer én verbinder: samen met partners boden we verdieping op het tentoonstellingsthema, gaven we bezoekers de kans om mee te doen, en deelden we kennis en verhalen.

Kinderen in de tentoonstelling Aahhh..! met de "ik weet...." bordjes. (foto: Fenna Kwakernaak)

COMPLIMENT

"Met twee wijze kleindochters van 5 en 7 eerst een sneeuwvlok geknutseld. Daarna de tentoonstelling *Aahhh..!* over gender en seksualiteit bezocht. Superleuk, maar deze oma vond sommige uitleg wat lastig (voor de kinderen was alles heel normaal :D). Erg le

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

BOOM ROOS VIS, OVER LEREN LEZEN EN LEESPLEZIER

9 december 2021 – september 2025

In deze tentoonstelling vertelt de grondlegger van het leesonderwijs Caesarius Mommers over de ontwikkeling van het leesonderwijs in Nederland. Hij neemt bezoekers mee in de leesmethode *Veilig leren lezen*. In *boom roos vis* staat leesplezier centraal. In een heus *Letterbos* worden kinderen uitgenodigd en uitgedaagd om zelf aan de slag te gaan. En ze mogen proberen te ontsnappen uit de *Griezelbus-escaperoom*.

In 2024 werd het Letterbos uitgebreid met *Kiekeboe, baby!*: een babyparcours waarin de allerkleinsten de tentoonstelling kunnen ontdekken. Samen met hun (groot)ouders beleven ze 'quality time' in een inspirerende omgeving. Daarnaast krijgen (groot)ouders interactieve, speelse voorbeelden en handvaten om taalontwikkeling te stimuleren bij hun (klein)kind.

Samenwerking met Stichting Lezen ...
Deze tentoonstelling blijft actueel. Want lezen en leesplezier zijn én blijven belangrijk.
We zijn dan ook blij dat jong en oud ook afgelopen jaar gebruikmaakte van de *Ideale schoolbibliotheek*: een project in samenwerking met Stichting Lezen. Deze goedgevulde bieb is ingericht volgens de aanpak van de Bibliotheek op school en bevat prentenboeken, informatieve boeken en verhalen in allerlei soorten en maten. Sommige bezoekers kwamen zelfs herhaaldelijk terug om samen boekjes te lezen.

... en met Stichting Voorlezen Dordrecht
We werkten eerder ook met veel plezier samen met Stichting Voorlezen Dordrecht. Door beperkte capaciteit lag dit afgelopen jaar even stil. Maar voor 2025 staat de verkenning voor het voortzetten van deze waardevolle samenwerking weer op de agenda.

ONDERWIJS – OVER VROEGER, VOOR LATER, VAN NU

Naast onze wisseltentoonstellingen, is ook onze vaste tentoonstelling enorm waardevol. In 2024 onderzochten we daarom hoe we deze kunnen verrijken en nog levendiger maken. De belangrijkste conclusies uit dit onderzoek waren:

- Meer objectteksten toevoegen – met uitleg over de betekenis voor de onderwijsgeschiedenis.
- Meer wisseling in thema's – zoals kleuteronderwijs en speciaal onderwijs.
- Meer variatie in de manier van tentoonstellen – bijvoorbeeld met bewegend beeld en geluidsfragmenten.

Voor dat laatste punt is enorm veel audio- en videomateriaal beschikbaar, wat we komend jaar gaan tonen. Ook gaan we de audiotour vernieuwen en overzetten naar het gratis platform Bloomberg Connects. Deze vernieuwingen zijn al gestart en gaan stapsgewijs door in 2025. Hierdoor krijgen bezoekers straks een nog beter én levendiger beeld van het onderwijs door de jaren heen.

COMPLIMENT

"Elke leeftijd kan hier terug naar zijn kindertijd, want van vele jaren vind je zaken van de lagere of basisschool. Het is prachtig ruim opgezet in het hele bijzondere en mooie gebouw waar het museum is gehuisvest. Helemaal beneden is het ook heel leuk als je kinderen tot 12 jaar hebt. Als je in het onderwijs werkt, is dit een must see. Maar voor iedereen een aanrader."

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Bezoekers in de tentoonstelling "Over vroeger, voor later, van nu".
(foto: Fenna Kwakernaak)

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

ONLINE TE ZIEN

ZICHTBARE COLLECTIE: VERSCHOLEN OP DE KAART

Tussen 1900 en 1990 zijn er duizenden prentbriefkaarten van Nederlandse schoolgebouwen uitgegeven. Veel exemplaren zijn in het bezit van het Nationaal Onderwijsmuseum, waarvan een deel te zien is in onze vaste tentoonstelling. De rest ligt opgeslagen in het depot. Om deze unieke collectie voor iedereen toegankelijk te maken, ontwikkelden we de website *VerScholen op de Kaart.*

Vernieuwde website
In 2024 is *VerScholen op de Kaart* grondig vernieuwd. Dankzij het werk van vrijwilligers zijn 328 kaarten aangevuld met locatiegegevens, waardoor ze nu te bekijken zijn op een interactieve kaart. Ook zijn 127 buitenlandse prentbriefkaarten beschreven.

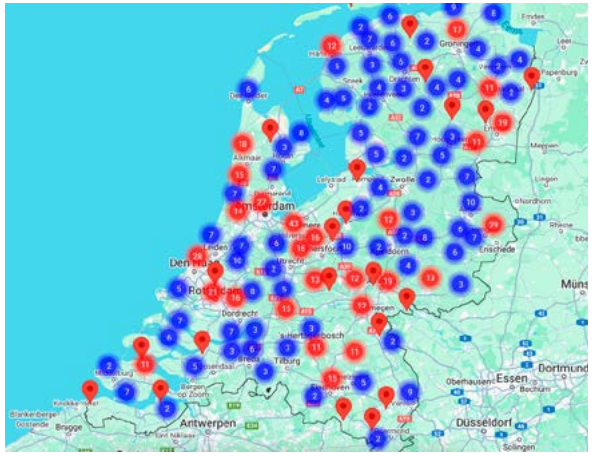

Verscholenopdekaart.nlPins geven aan waar scholen gelegen zijn waarvan prentbriefkaarten te vinden zijn

Verder kregen we steun toegekend van het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) en het Mondriaan Fonds, waarmee we in 2025 de zichtbaarheid van de website verder verbeteren. Een belangrijke stap hierin is de koppeling van *VerScholen op de Kaart* met de nieuwe collectiewebsite, die we door deze subsidie kunnen opzetten in 2025. De voorbereidingen hiervoor zijn gestart.

ONTWIKKELING

JETSES. KUNST VOOR DE KLAS

In 2024 zijn we ook begonnen met de voorbereiding van onze nieuwe wisseltentoonstelling over Cornelis Jetses: een van de meest invloedrijke onderwijsillustratoren van Nederland. Vanaf de zomer van 2025 biedt de tentoonstelling een diepgaand inzicht in zijn kunstenaarschap en impact op het onderwijs.

Met *Jetses* bouwen we slim en effectief verder op de tentoonstelling uit 2024 in Museum Havezate Mensinge in Roden – waarvoor wij het grootste deel van de objecten en teksten aanleverden. In aangepaste vorm is de tentoonstelling over Jetses straks ook bij ons te zien. Daarbij geven we extra aandacht aan zijn artistieke veelzijdigheid.

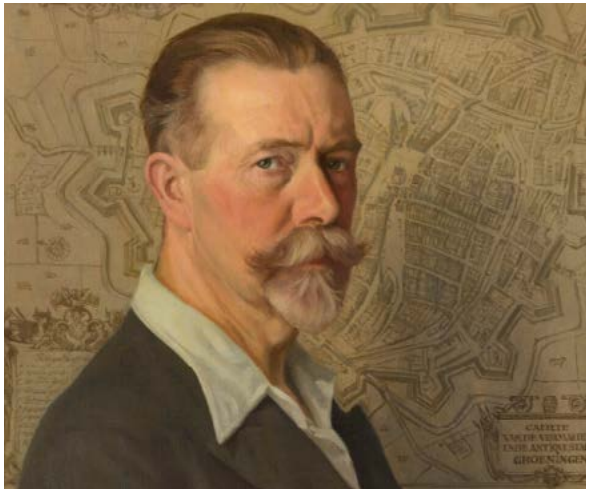

Zelfportret (Cornelis Jetses, 1935). Olieverf op doek. Collectie Cornelis Jetses Stichting.

Tijdloze kwaliteit
Het werk van Jetses omvat meer dan de bekende illustraties van *Ot en Sien en aap noot mies.* Jetses kon goed observeren en bracht het dagelijks leven treffend in beeld. Zijn illustraties sloten aan bij de idealen van de reformpedagogiek, waarin de ontwikkeling van het kind centraal staat. Dit is ook terug te zien in zijn samenwerking met onderwijshervormer Jan Ligthart - met wie Jetses vernieuwende en kindgerichte lesmaterialen ontwikkelde. De tentoonstelling belicht straks niet alleen zijn invloed op het onderwijs, maar ook de tijdloze kwaliteit van zijn werk.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

INDONESIË IN HET KLASLOKAAL, 1900-1940

Deze tentoonstelling toont vanaf de zomer van 2026 een adembenemende collectie originele schoolplaten over voormalig Nederlands-Indië. Volgens de tekeningen was dit een uitgestrekt eilandenrijk met prachtig natuurschoon. Maar achter deze schoonheid schuilt ook een geschiedenis van uitbuiting, onderdrukking en racisme. *Indonesië in het klaslokaal, 1900-1940* stemt tot nadenken – over deze 'schuldige' deelcollectie van ons museum. Dit onderwerp vraagt om uitgebreid, integer onderzoek. Daarom laten we ons adviseren door verschillende experts. In 2025 zetten we dit onderzoek voort.

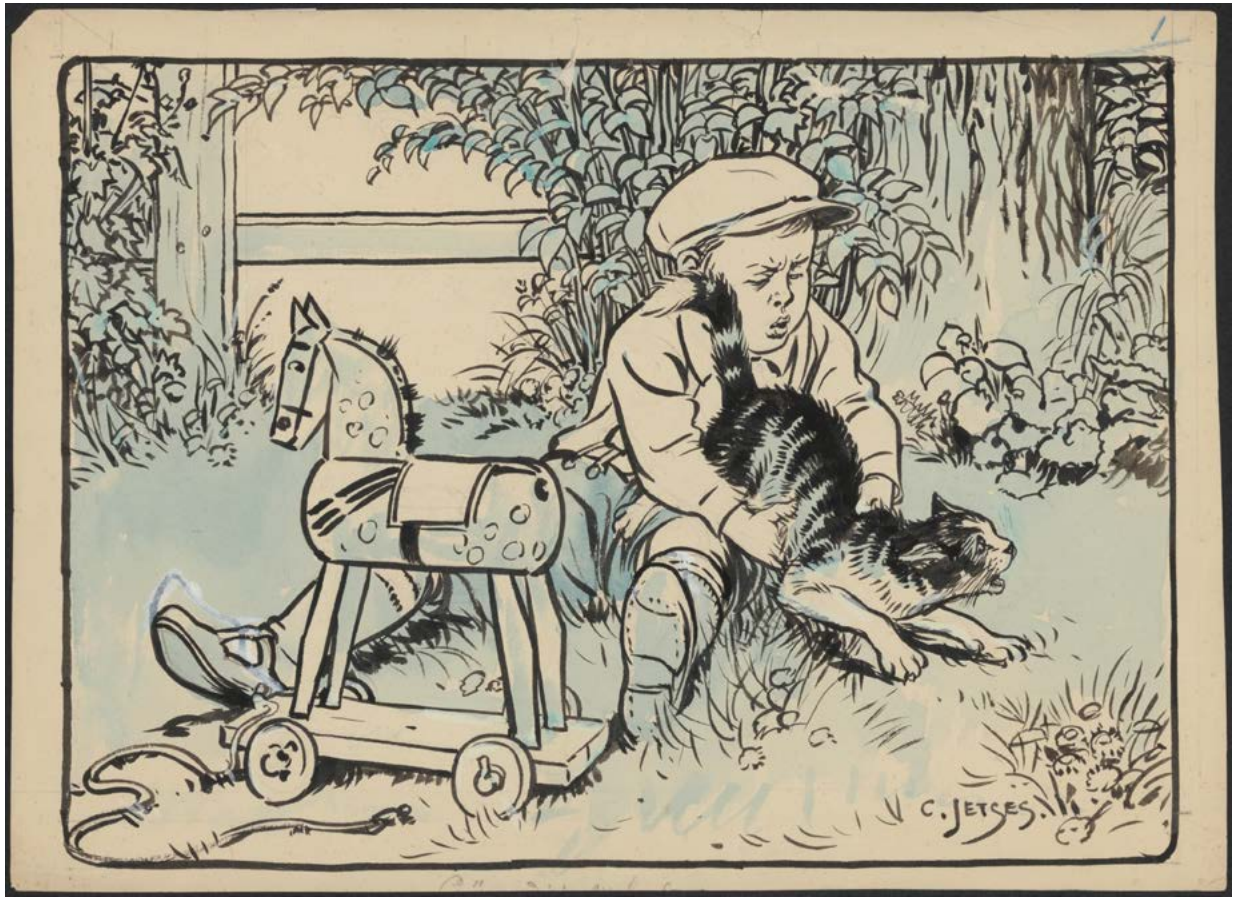

Is poes stout? II, pentekening in zwart/wit. Uit: Nog bij Moeder, 2e editie, 1e stukje, 1935. p 5. Nationaal Onderwijsmuseum, Dordrecht | Collectie Noordhoff | H147.856

COLLECTIEBEHEER

De onderwijscollectie van het Nationaal Onderwijsmuseum is niet alleen de grootste van Nederland, maar ook een van de meest toonaangevende ter wereld. **Met 325.000 objecten is het een waardevolle bron van kennis over onderwijs(geschiedenis).**

Fysiek beheer
Door de collectie goed op orde te hebben, kunnen we deze beschikbaar stellen voor onderzoek – waardoor actuele onderwerpen in historisch perspectief geplaatst kunnen worden.
Ook kunnen de objecten gebruikt worden voor presentaties over de wereld van het onderwijs. Zo ervaren bezoekers de impact ervan nog beter. Ook buiten ons museum. Daarom werken we continu aan fysiek beheer.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

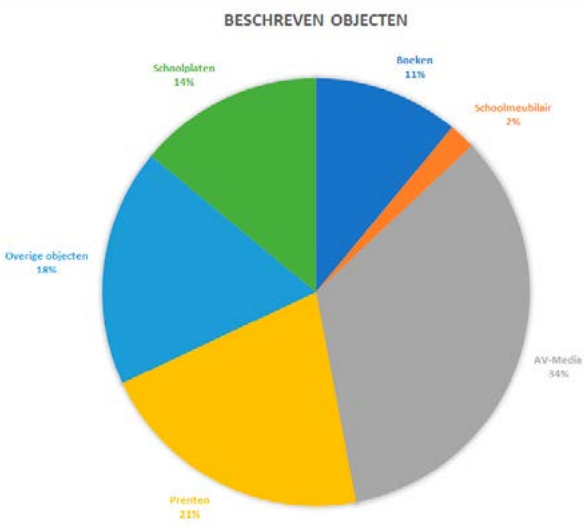

Digitaal beheer
Daarnaast is het onze langetermijnvisie om de collectie voor iedereen digitaal toegankelijk te maken. Als onderdeel daarvan werken we continu aan ordenen, beschrijven en digitaliseren – zo ook in 2024. Een groot deel van dit werk voerden onze 28 collectievrijwilligers uit. Hun expertise is onmisbaar.

Belangrijkste resultaten:
- 7.534 objecten verwerkt
- 4.550 nieuwe records aangemaakt in The Museum System (TMS)
- 1.500 objectbeschrijvingen uitgebreid – van basis- naar uitgebreide registratie

Geregistreerde (deel)collecties:
- Foto's (2.032)
- Prenten (1.228)
- Demonstratiemodellen natuurkunde & techniek (1.170)
- Schoolplaten Indische series en M.A. Koekkoek (615)
- AV-media (551)
- Schoolplaten (455)
- Boeken Nederlands-Indië (ca. 350)
- Prentbriefkaarten (328)
- Boeken Jaap Dambruin (244)
- Schoolmeubilair (160)
- Boeken Cees Essenboom (67)
- Boeken klassieke talen (44)
- Boeken 19e eeuw (37)
- Nieuwe objecten en documenten (schenkingen) 2022-2024 (167)
- Nieuwe boeken (schenkingen) (75)

Foto's en digitalisering
- 7.472 mediabestanden toegevoegd aan het collectieregistratiesysteem. Zoals foto's van objecten, scans van documenten en boeken en gedigitaliseerd audiovisueel materiaal.
- 1.228 prenten gefotografeerd in de fotostudio van het museum.
- 160 meubels gefotografeerd in de fotostudio in Trivire Zwijndrecht. Dit waren er minder dan gepland, omdat we afhankelijk waren van de tijd en inzet van minimaal twee vrijwilligers en een collectiemedewerker.
- Digitalisering van het onbeschreven deel van de fotocollectie – met dank aan de nieuwe scanner en de inzet van zeven vrijwilligers.

Toekomstbestendig collectieregistratiesysteem
In 2024 hebben we twee aangevraagde subsidies ontvangen. Eén van het Mondriaan Fonds en één van het Netwerk Digitaal Erfgoed. Beide subsidies gebruiken we voor het opschonen van het huidige collectieregistratiesysteem, de overstap naar een nieuw (gebruiksvriendelijker en efficiënter) -systeem en de ontwikkeling van een collectiewebsite.

Onderdeel van de nieuwe website is het toevoegen van onze digitale collectiestukken. Dit vergroot de toegang, zichtbaarheid en het belang van onze collectie – ook buiten het museum. Maar het zorgt er ook voor dat mensen ons sneller fysiek bezoeken.

De werkzaamheden zijn in 2024 gestart en lopen door tot het voorjaar 2026. Hierbij gaat het enerzijds om de technische implementatie, en anderzijds om het zorgvuldig overzetten en verrijken van de collectiegegevens. Deze ontwikkeling is een belangrijke stap in onze digitale toegankelijkheid én het behoud van de collectie voor de toekomst.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

COLLECTIEBELEID

Ons collectiebeleid geeft inzicht in de samenstelling en betekenis van de collectie én in onze keuzes, prioriteiten en strategie. Digitalisering kwam hierin afgelopen jaar sterk terug. We richtten ons nadrukkelijk op de kans van digitaal erfgoed en ondertekenden het manifest ***Netwerk Digitaal Erfgoed.*** Hiermee willen we verhalen achter objecten beter toegankelijk maken voor het publiek – een belangrijk onderdeel van onze missie en visie. Dankzij de eerdergenoemde toegekende subsidies kunnen we hiermee aan de slag.

Om deze digitaliseringskansen verder uit te werken, bezochten onze collectiemedewerkers lezingen en conferenties. Dit leverde waardevolle inzichten op, zoals het gebruik van software voor data-opschoning (OpenRefine) en een nieuwe methode om de collectie overzichtelijk in te delen met behulp van het Termennetwerk: een digitale lijst waarin objecten hiërarchisch geordend zijn.

Daarnaast speelt ons *Informatieplan 2024-2028* een belangrijke rol in onze langetermijnvisie op onder andere de digitalisering van collectieobjecten. Eind 2024 werd duidelijk dat de subsidie door het ministerie van OCW in het traject *Kennisinstituut* niet is toegekend. Dit had impact op het collectiebeleidsplan en dit is daarom nog niet definitief vastgesteld.

Reünisten tijdens 75 jarig jubileum in historische schoolklas (foto: Oranje Nassauschool te Veen)

BRUIKLENEN EN SCHENKINGEN

Bruiklenen
We stellen onze collectie graag beschikbaar aan derden – voor het vergroten van onze zichtbaarheid en onze kennisfunctie. In 2024 kregen we veertien bruikleenverzoeken van musea, scholen en andere organisaties.

- *Historische schoolklas*
  Zes scholen leenden historisch onderwijsmateriaal om 'terug in de tijd' te gaan. Soms gecombineerd met gastlessen door afdeling Educatie. We ontwikkelden een informatiebrochure voor scholen om onze werkwijze en dienstverlening verbeteren.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

- *Musea en andere organisaties*
  We leenden 203 objecten uit bij acht bruikleenaanvragen van musea, erfgoedinstellingen en andere organisaties. Dit leidde tot samenwerkingen met de Nederlandse musea Museum Havezate Mensinge, het Theo Thijssen Museum en het Comenius Museum. En met de PKN Geerteskerk in Kloetinge en de Bildungsgeschichtliche Forschung des DIPF in Duitsland. Onze collectie werd ook ingezet voor bijeenkomsten, lezingen en de Onderwijs Research Dagen. Daarnaast startten we met de voorbereidingen voor de tentoonstelling *De Wereld in Beeld* van het Comenius Museum met dertig objecten over natuuronderwijs.

BIJZONDERE UITLENINGEN

Cornelis Jetses: meer dan Ot en Sien – 105 objecten (boeken, illustraties en schoolplaten) uit de collectie Noordhof in Museum Havezate Mensinge.

Selectie voor tentoonstelling Cornelis Jetses: meer dan Ot en Sien. (foto: Lisa Traarbach)

BIJZONDERE SCHENKINGEN

- Bijbelse schoolplaten – 60 platen (twee series uit circa 1900) uit de voormalige Bonifatiuskerk in Dordrecht, ontdekt in een verhulde ruimte bij het altaar (particuliere schenking).
- Natuurkundige demonstratiemodellen – 25 modellen van het Universiteitsmuseum Utrecht, waaronder een Wimhurst-elektriseermachine, straalgalvonometer en een opengewerkt demonstratiemodel van een stoommachine (overdracht in samenwerking met een vrijwillige expert in historisch, natuurkundig onderwijsmateriaal).

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

4 VRAGEN AAN ... BELLE BARBÉ

Over ouderlezingen bij Aahhh..!

Belle Barbé is oprichter van Bureau Belle Barbe. Voor de tentoonstelling Aahhh..! gaf ze twee lezingen voor ouders – vol handvatten om seksualiteit bespreekbaar te maken.

Wat gaf je ouders mee tijdens je lezing?
"Ouders zijn steeds vaker op zoek naar manieren om met bepaalde onderwerpen om te gaan, zoals liefde en seks. Tijdens de lezingen ging ik in op de ontwikkeling van kinderen en hoe je hierin een rol speelt als ouder. Daarnaast gaf ik veel praktische handvatten en waardevolle tips waarmee ze aan de slag konden."

Wat was de belangrijkste boodschap?
"Laat je kind merken dat de deur openstaat om dit soort onderwerpen te bespreken. Creëer openheid. Daarnaast stel ik ouders ook altijd even gerust: ze hoeven echt niet alwetend te zijn en kunnen bijvoorbeeld ook iets van hun kinderen leren. Of samen op zoek gaan naar informatie over seksualiteit. De tentoonstelling *Aahhh..!* leent zich daar natuurlijk perfect voor."

Wat viel je op?
"Tijdens mijn lezing laat ik ook altijd ruimte voor reflectie: Hoe zag de eigen seksuele (en relationele) opvoeding eruit en wat nemen ouders daarvan mee? En wat willen ze bijvoorbeeld écht anders doen? Daardoor ontstonden er ook tijdens deze twee edities gesprekken tussen ouders onderling. Dat is altijd mooi om te zien."

Waarom vind je dit zelf zo leuk om te doen?
"Ik geef de lezingen vooral op scholen. Deze samenwerking met het Nationaal Onderwijsmuseum laat zien dat dit onderwerp ook op andere plekken aan bod mag komen. Dat is fijn. Want ik vind het superbelangrijk dat kinderen gezond opgroeien. En dat ze over seks en liefde mogen leren en vragen kunnen stellen. Zo gaan ze op een fijne manier relaties aan. Daarnaast kunnen ze als volwassene seksualiteit op een plezierige manier beleven. Daar doe ik het uiteindelijk allemaal voor."

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Rondleiding museumdocent Maurice aan leerlingen van IKC de Sterrekijker (foto: Fenna Kwakernaak)

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

EEN VOORBEELDFUNCTIE VOOR EDUCATIEVE PROGRAMMERING

Levenlang ontwikkelen vinden wij belangrijk. Daarom verbreden we onze educatieve programma's, zodat bezoekers echt in elke levensfase van hun ontwikkeling bij ons terecht kunnen. Van baby's tot ouderen: in 2024 wisten onze educatieve programma's jong en oud te inspireren en te raken. We boden opnieuw een kleurrijk en gevarieerd programma bij *boom roos vis* en *Aahhh..!*.

Educatieve programmering is een brug tussen de geschiedenis en de actualiteit, en daarmee als een essentieel onderdeel van onze kennisfunctie. Onze programma's nodigen uit tot leren én reflectie – over onderwijs, toen en nu.

In september verliet ons hoofd Educatie Martine Blijdorp het museum. Deze openstaande vacature konden we helaas niet verder invullen in 2024. Maar mede dankzij ons hechte team van gepassioneerde medewerkers hebben we toch 483 educatieve programma's uitgevoerd – binnen én buiten het museum. Iets om trots op te zijn!

Hiermee zagen we ons publiek steeds breder worden. Zo breidden we ons educatieaanbod uit met een nieuw babyprogramma: *Geluiden in het bos*. En lanceerden we na een uitgebreide testfase *On(der)wijs Genieten:* een hartverwarmend programma voor mensen met dementie. Bovendien gaven we onze bestaande programma's een frisse update, zodat ze nog beter aansluiten bij de wensen van bezoekers.

SPEERPUNT 2

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

SPEERPUNT 2 IN CIJFERS

Waarvoor?	Aantal programma's	Aantal deelnemers
Doelgroep		
Buitenschoolse opvang en allerkleinsten	3	66
Primair onderwijs	205	3.765
Voortgezet onderwijs	97	1.467
Mbo	47	545
Hbo	22	351
Wo	2	35
Speciale doelgroepen		
NT2	9	103
Mensen met dementie	9	112
Groepen die ook entree betalen		
Privégroepen	59	432
Vakantieactiviteiten en Voorleesfeestjes	30	329
Totaal	**483**	**7.205**

Studenten bezoeken tentoonstelling boom roos vis. (foto: Nationaal Onderwijsmuseum)

EDUCATIEVE PROGRAMMA'S

Voor scholen

Van School is van alle tijden ...
De programma's over het onderwijs van vroeger worden het meest geboekt. Uiteraard zijn deze altijd afgestemd op de doelgroep. Zo is School is van alle tijden een hit bij alle leerlingen uit het primair onderwijs (po). Zeker bij scholen die een jubileum vieren, zoals IKC De Sterrenkijker uit Dordrecht.

Voortgezet onderwijs (vo)- en middelbaar onderwijs (mbo)-docenten kiezen vaak voor Jeugdjournaal 2.0.(zie '4 vragen aan ... Juultje Slotema'). En voor het hoger beroepsonderwijs (hbo) en wetenschappelijk onderwijs (wo) blijft Onderwijs, over vroeger, voor later een favoriet.

... tot Geluiden in het bos ...
We ontvingen diverse vo-leerlingen voor Held van jouw verhaal en ontwikkelden het babyparcours Geluiden in het bos. De tentoonstelling Aahhh..! trok Nationaal Onderwijsmuseum een gevarieerd publiek. Waaronder een groep kinderen die thuisonderwijs krijgt, die we een speciaal programma aanboden.

... en online platform LessonUp
Ons online platform LessonUp blijft in trek. Samen met Dordtse culturele partners bieden we hier interactieve presentaties met spelelementen aan. Voor Aahhh..! ontwikkelden we drie voorbereide
voor vo en een tweedelig lesplan v

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

COMPLIMENT

“Het was weer een mooie educatieve dag voor de kinderen uit Rotterdam! Bedankt.”

Voor volwassenen

Thuisonderwijs
Thuisblijven en toch kennis opdoen over onderwijsgeschiedenis? Dat kan op onze website. Hier kunnen bezoekers bijvoorbeeld oude onderwijsfilms bekijken, podcasts luisteren en artikelen lezen.

Voor ouderen

On(der)wijs Genieten
In 2024 ging ons ‘herinnering-programma’ voor mensen met dementie van start. Na een succesvolle uitgebreide testfase in 2023, bezochten we afgelopen jaar verschillende zorginstellingen met dit betekenisvolle programma - uitgevoerd door een getrainde museumdocent. Zij ging langs bij verschillende instellingen in Dordrecht, Alblasserdam en Zoetermeer.

“Dit is zo mooi om te doen. Door herinneringen op te halen, zijn mensen even niet bezig met ziek zijn.”
– museumdocent Larissa Sjoerds

Museumdocent Larissa wordt door het AD geïnterviewd over het programma On(der)wijs Genieten.

Weekend dichtbij

Mensen met dementie hebben vaak nog wel herinneringen aan hun schooltijd. Het Nationaal Onderwijsmuseum in Dordrecht gaat langs bij verpleeghuizen met een koffer vol oude schoolspullen, van inktpot tot geurend gummetje.

▲ **Museumdocent Larisa Sjoerds toont een schoolplaat.**
FOTO JEFFREY GROENEWEG

Ouderen met dementie halen herinneringen op

ONDERWIJSMUSEUM GAAT LANGS VERPLEEGHUIS

Marjolein Groenendijk

Museumdocent Larisa Sjoerds houdt een boekje omhoog. „Er staat ‘poëzie’ op, maar wij zeiden vroeger: ‘Wil je in mijn poesiealbum schrijven?’ Gek eigenlijk hè?” De 79-jarige Gerda, die er tot nu toe stilletjes bij zat in de huiskamer van de locatie Crabbehoven van zorginstelling PZC Dordrecht, dreunt spontaan een versje op:

Ik heb je leren kennen.
Iets dat me heus niet spijt.
Ik heb het ondervonden,
je bent een leuke meid.

De andere bewoners van de afdeling voor mensen met dementie klappen. Gerda zakt tevreden terug in haar stoel.

„Ons museum leent zich heel goed voor deze doelgroep”, zegt Juultje Slotema, die als educatiemedewerker van het Nationaal Onderwijsmuseum het programma ontwikkelde. „Iedereen heeft herinneringen aan zijn schooltijd. Bij deze mensen is het ‘nu’ weggezakt, maar hun jeugd juist nog heel erg levendig.”

Dat blijkt als docent Sjoerds een schoolplaat laat zien, zoals die vroeger in de klasloklalen hingen. Een bewoonster vertelt hoe zij als kind vanaf de Staart helemaal naar haar school aan de Vrieseweg moest lopen. „Ik rende en rende en dan nog zag ik de deur wel eens dichtgaan voor mijn neus als ik er eindelijk was.” Ze zal de anekdote deze middag nog verschillende keren vertellen.

Het inktpotje dat uit de koffer komt, roept bij haar buurvrouw dan weer herinneringen op. „Als het potje omviel, kon je je kleding weggooien.” De kroontjespen was lastig om mee te schrijven, weten de dames nog.

Ook de handwerkjes die op tafel komen, zorgen voor een blik van herkenning. Sjoerds: „Meisjes moesten leren breien en punniken. De jongens deden aan houtbewerking.” Ze geeft wat houten beeldjes door. „Práchtig”, vindt de 92-jarige Nel.

> **Ik zag aan de expressie van de bewoners dat ze ervan genoten**
> – Welzijnsmedewerker – PZC Dordrecht

Sjoerds pakt het leesplankje erbij. „Kennen jullie het rijtje nog? Aap, noot, mies...” „Wim, zus, jet”, vult een bewoonster aan. „Klopt!” zegt Sjoerds. „Teun, vuur, Gijs. Zo leerden kinderen vroeger lezen.” Nel knikt: „Ja, zo ging dat.”

In de koffer zit ook een gummetje. „Die heeft een specifieke geur, die roept soms ook herinneringen op”, vertelt educatiemedewerker Slotema. „Alle spullen mogen aangeraakt worden. Daar heb ik ze op uitgezocht.” De koffer is van haar opa geweest. „Hij had ook dementie. Het was leuk geweest als hij hier aan mee had kunnen doen. Hij had dit vast geweldig gevonden.”

Wat ze deden als ze buiten gingen spelen? wil de docent weten. „Hoelahoepen!” roept Gerda. Het doel van het bezoek is niet om kennis over te dragen, maar om de ouderen een fijne tijd te bezorgen. Hiermee wil het museum zich van z’n maatschappelijke kant laten zien. „ We zijn er letterlijk voor alle leeftijden, van het babyparcours tot aan dit programma voor ouderen.”

Na afloop krijgen de bewoners een ansichtkaart van het museum. „Oh, wat leuk”, klinkt het.

Verheugd

Welzijnsmedewerker Lisette Bousardt van PZC Dordrecht toont zich verheugd over het bezoek. „Ik zag aan de expressie van de bewoners dat ze ervan genoten. Het is fijn dat het museum naar ons toe komt.”

„Dit is zo mooi om te doen”, vindt museumdocent Sjoerds. „Door herinneringen op te halen zijn ze even niet bezig met ziek zijn.”

Ook voor het museum is zo’n bezoek waardevol, zegt educatiemedewerker Slotema. „Onze collectie hangt aan elkaar van verhalen. [illegible] lijke verhalen [illegible] mee de geschiedenis.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Knutselen in de educatieve ruimte. (foto: Fenna Kwakernaak)

Het begin was rustig, maar door onder andere een mooi artikel in AD De Dordtenaar nam het aantal aanvragen toe. In oktober sprak onze educator bij het Alzheimercafé in het Parkhuis van Salios Dordrecht over het belang van herinneringen ophalen voor mensen met een vorm ven dementie, en hoe we de collectie van het Nationaal Onderwijsmuseum hiervoor inzetten. In totaal legden we negen bezoeken af en haalden we samen meer dan honderd bewoners herinneringen op aan hun schooltijd.

PUBLIEKSBEGELEIDING EN RANDPROGRAMMERING

Vakantie-activiteiten en familiezondagen

We organiseerden in 2024 ook weer veel activiteiten. Tijdens de schoolvakanties boden we een mooie mix van betaalde workshops en gratis activiteiten, zoals kampvuurlezen, inloopworkshops en zelfstandige publieksactiviteiten. Elke laatste zondag van de maand stond in het teken van de *Familiezondag* met het *Verhalenfestival*. Daarnaast verzorgden we twee theatervoorstellingen en verwelkomden we Paul van Loon voor een signeersessie.

Vanwege capaciteitsproblemen moesten we op zoek naar creatieve oplossingen. Daarom waren bovenstaande activiteiten veelal een herhaling van populaire activiteiten uit eerdere jaren. Ook schaften we geen nieuw (knutsel)materiaal aan, maar werkten we met dat wat er al was. Toch was het activiteitenaanbod in de schoolvakanties **goed voor 35 procent van ons totale aantal bezoekers. Een mooi resultaat!**

COMPLIMENT

“Op 18 februari met familie (onder wie 5 kinderen jonger dan 10 jaar) mijn verjaardag in het museum gevierd. Een schot in de roos! De kinderen konden vrij rondlopen en griezelen in de Griezelbus. Geweldig escaperoom-achtige raadsels. In het museum ook veel trips down memory lane. Geweldig! De catering in het Museumcafé verdient ook een dikke pluim. Allemaal dik in orde. Aanrader dus.”

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Landelijke evenementen

Maand van de Geschiedenis

Verder deden we voor de tweede keer mee aan de Maand van de Geschiedenis. De lezing *Onderwijs in Hitlers Duitsland – Echt nep!* liet aan de hand van leermiddelen zien hoe jongens en meisjes in Nazi-Duitsland van 1933 tot 1945 vakkundig en esthetisch werden misleid. De gevolgen hiervan waren afschuwelijk. De deelnemers waren dan ook zichtbaar onder de indruk.

Kinderboekenweek

In de *Kinderboekenweek* organiseerden we een workshop met kinderboekenschrijver en illustrator Loes Riphagen. Tientallen kinderen ontdekten hoe het is om een echte kabouterexpert te zijn en konden daarna hun boek laten signeren. In november keerde Paul van Loon terug om handtekeningen uit te delen in zijn nieuwe boek *Dans Macabre*. Wederom een groot succes.

Babyparcours

In 2023 was de belangstelling voor onze *Babytoer* groot. In 2024 liep deze iets terug en besloten we de toer door te ontwikkelen tot het B*abyparcours*. Hiermee kunnen (groot) ouders elke woensdag zelfstandig op avontuur in de tentoonstelling *boom roos vis* – met een speciaal ontwikkeld boekje als gids. Het doel? Op een speelse manier ontdekken hoe je met je baby kunt spelen en communiceren.

Deelnemer babyparcours door het Letterbos. (foto: Nationaal Onderwijsmuseum)

Zelfstandige publieksactiviteiten

Onze zelfstandige publieksactiviteiten waren ook weer populair: *Het Letterpaspoort, de Griezelbus-speurtocht* en het lijfboek voor *Aahhh..!* werden veel gebruikt. Halverwege het jaar maakten we de knuffelrobot *Flikflooi* gratis beschikbaar. De kleine vergoeding leek toch een te grote drempel voor veel ouders. Sindsdien wordt de Flikflooi vaker gebruikt om gezinnen door de tentoonstelling te leiden. Soms voor de hele tour – soms even kort om te proberen.

SAMENWERKINGEN EN KWALITEIT

Educatief beleidsplan in de maak

In 2024 gingen we verder met ons educatief beleidsplan. We bestudeerden verschillende beleidsplannen van andere musea en wisselden van gedachten over onze visie op educatie binnen het Nationaal Onderwijsmuseum. Het resultaat? Een startdocument met kernwaarden voor het museum en educatie. In 2025 werken we dit verder uit.

Professionalisering van onze museumdocenten

Afgelopen jaar waren er twee bijeenkomsten voor museumdocenten. Tijdens de eerste editie - na de opening van *Aahhh..!* – bespraken we onze ervaringen en het Positive Behaviour Support-huis, dat in de maak is. Dit PBS-huis is erg populair onder docenten. Om actueel te blijven, sluiten we hier graag bij aan. Tijdens de tweede bijeenkomst keken we vooruit naar 2025, en onderzochten we de eigenschappen en kwaliteiten die een museumdocent moet hebben.

Sprekend Erfgoed en NT2-projecten

Samen met het Erfgoedhuis Zuid-Holland en het Da Vinci College ontvingen we zes keer een groep NT2-cursisten binnen het project *Sprekend Erfgoed*. Dankzij een landelijke subsidie kon *Sprekend Erfgoed* worden herhaald – op voorwaarde dat er binnen het project gezocht werd naar mogelijkhed

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

om het lokaal in te bedden binnen de verschillende Zuid-Hollandse gemeenten. Het Erfgoedhuis heeft gezocht naar structurele voortzetting binnen de gemeente Dordrecht en het project is inmiddels ondergebracht bij Bibliotheek AanZet.
We willen de lessen die zijn gemaakt voor dit project in de toekomst gebruiken voor andere NT2-groepen, zodat zij meerdere Dordtse musea kunnen bezoeken. Hieraan werken we samen met het Dordrechts Museum.

Taalschatten

In samenwerking met gemeente Dordrecht en de Number5Foundation uit Den Haag werkten we aan *Taalschatten:* een inspiratieboekje dat ouders krijgen als ze hun pasgeboren baby aangeven bij de gemeente. Het Nationaal Onderwijsmuseum is redactioneel verantwoordelijk voor een van de pagina's in deze publicatie.

Dordts Leerprogramma

Binnen het Dordts Leerprogramma[1] (DLP) werkten we samen met Mirjam de Jager van Filmtheater De Witt op twee scholen: OBS Mondriaan en IKC De Regenboog. We gaven een educatief programma van acht lessen over (luister)films.

Erasmus+: klaar in Athene, gestart in Denemarken

Halverwege het jaar rondden we het Erasmus+ project *Winsome* af: een mooie samenwerking met het School Life and Education Museum in Athene en de Nederlandse organisatie Quiosq. We onderzochten hoe we Nederlanders met een gedwongen migratieachtergrond kunnen helpen in hun inburgeringsproces – om zich welkom te voelen in ons land én Dordrecht. Daarvoor ontwikkelden we een educatief programma, waarin het oefenen van de Nederlandse taal en het uitwisselen van (onderwijs)ervaringen centraal staan. Dankzij EU-financiering konden we deze programma's gratis ontwikkelen en aanbieden aan meer dan driehonderd deelnemers in Nederland en Griekenland.

Na de afronding van *Winsome*, startten we in het najaar het Erasmus+-project *DATE* – samen met het KØN - Gender Museum Denmark. Dit project richtte zich op de vraag: Hoe kunnen musea jongeren helpen bij thema's als gender, inclusie en diversiteit?. Om daar antwoord op te geven, bezochten we elkaars museum om kennis en ervaringen rondom deze uitdagende, maatschappelijke onderwerpen uit te wisselen.

Kinderbestuur

Een mijlpaal: in 2024 trad het Kinderbestuur aan. Na werving zijn Bas, Joris, Julie, April, Sofiia en Giany eind juni gestart. Hun opdracht? Onderzoeken hoe het Nationaal Onderwijsmuseum toekomstbestendig kan blijven. Tijdens acht bijeenkomsten maakten ze kennis met het museum en brainstormden ze volop. Dit leverde zes enthousiaste ambassadeurs én een waardevol eindproduct voor het museum op.

Aan het eind van hun bestuursperiode presenteerden ze trots hun bevindingen. Een belangrijke: kinderen willen nóg meer interactieve dingen doen. De ambassadeurs gaven meteen het goede voorbeeld met een inspirerende vlog - over hoe het zou zijn om een kinderspeurtocht door de vaste tentoonstelling te hebben. Deze aanbeveling nemen we mee in onze plannen voor de herinrichting van de vaste collectie.

COMPLIMENT

"Dit is het leukste museum waar ik ooit ben geweest."

[1] *Met het Dordts Leerprogramma wil gemeente Dordrecht achterstanden in het onderwijs in Dordrecht aanpakken. Ze verstrekken subsidie voor activiteiten die kansenongelijkheid in het onderwijs bij 0-12-jarigen helpen doorbreken. Deze activiteiten vinden plaats buiten de normale schooltijden.*

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Het kinderbestuur onder leiding van museumdocent Melina
(foto: Nationaal Onderwijsmuseum)

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Juultje Slotema begeleidt leerlingen met het programma Jeugdjournaal 2.0.

4 VRAGEN AAN ... JUULTJE SLOTEMA

Over onderwijsprogramma Jeugdjournaal 2.0

Juultje Slotema is educator bij het Nationaal Onderwijsmuseum. We spreken haar over een verrassende manier van leren.

Wat houdt Jeugdjournaal 2.0 in?
"Jeugdjournaal 2.0 is in de basis een interactief onderwijsprogramma voor groep 7 en 8 van de basisschool. Maar het is ook populair onder middelbare scholieren en mbo-studenten. Het programma duurt 75 minuten en bestaat uit een museumrondleiding - gevolgd door een praktische opdracht. Daarbij maken de deelnemers in groepjes een soort Jeugdjournaal-item over een historisch onderwijsthema, zoals schoolgebouwen van vroeger, lees- en schrijfonderwijs of de huishoudschool."

Legt het programma ook een link met het onderwijs van nu?
"Deelnemers vergelijken het verleden met hun eigen schoolervaringen. Waarom zijn dingen zoals ze zijn? Hoe zijn ze ontstaan? En welke verandering heeft het onderwijs doorgemaakt? Neem bijvoorbeeld het huishoudschool-thema. Daar hoort ook 'administratie bijhouden' bij. Daar heeft de huidige generatie ook zeker iets aan."

Waarom is dit zo waardevol?
"Het helpt deelnemers reflecteren op onderwijsveranderingen en stimuleert hen om kritisch naar hun eigen leeromgeving te kijken. Bovendien leren ze samenwerken en informatie verwerken. Sommigen leven zich helemaal in: maken creatieve overgangen en presenteren enthousiast hun onderwerp. Als ik de filmpjes monteer tot een 'Jeugdjournaal-aflevering' straalt het plezier ervan af."

Wat vind je er zelf zo leuk aan?
"Het werkt eigenlijk voor iedereen. Het is heel toegankelijk en combineert theorie en praktijk. Het zelf doen en maken staat centraal. Een paar scholen komen elk jaar terug voor dit programma. Zo leuk om te zien!".

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

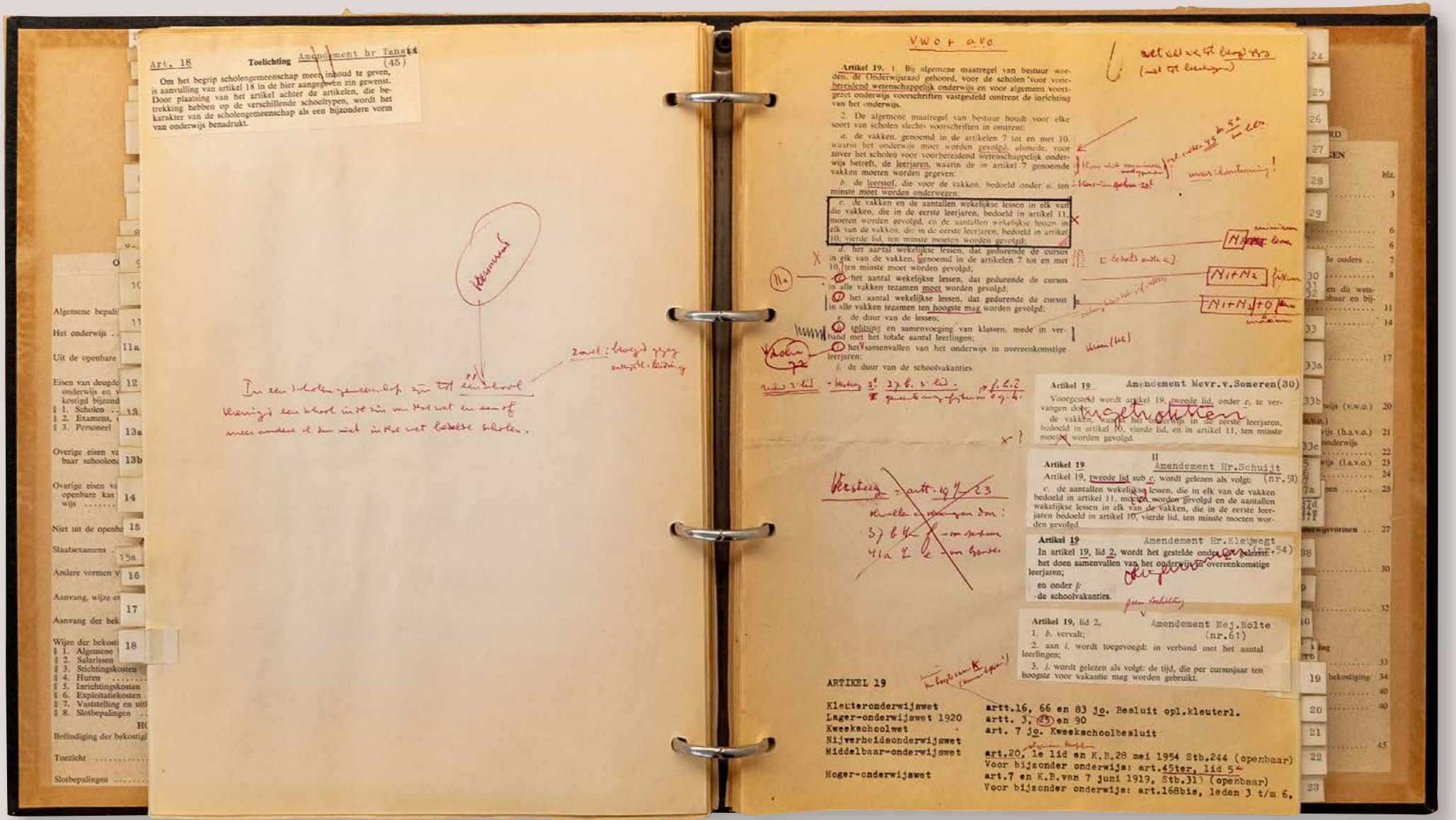

Art. 18 **Toelichting** Amendement hr Tanski (45)

Om het begrip scholengemeenschap meer inhoud te geven, is aanvulling van artikel 18 in de hier aangegeven zin gewenst. Door plaatsing van het artikel achter de artikelen, die betrekking hebben op de verschillende schooltypen, wordt het karakter van de scholengemeenschap als een bijzondere vorm van onderwijs benadrukt.

VWO + a.v.o.

Artikel 19. 1. Bij algemene maatregel van bestuur worden, de Onderwijsraad gehoord, voor de scholen voor voorbereidend wetenschappelijk onderwijs en voor algemeen voortgezet onderwijs voorschriften vastgesteld omtrent de inrichting van het onderwijs.

2. De algemene maatregel van bestuur houdt voor elke soort van scholen slechts voorschriften in omtrent:

a. de vakken, genoemd in de artikelen 7 tot en met 10, waarin het onderwijs moet worden gevolgd, alsmede, voor zover het scholen voor voorbereidend wetenschappelijk onderwijs betreft, de leerjaren, waarin de in artikel 7 genoemde vakken moeten worden gegeven;

b. de leerstof, die voor de vakken, bedoeld onder *a*, ten minste moet worden onderwezen;

c. de vakken en de aantallen wekelijkse lessen in elk van die vakken, die in de eerste leerjaren, bedoeld in artikel 11, moeten worden gevolgd, en de aantallen wekelijkse lessen in elk van de vakken, die in de eerste leerjaren, bedoeld in artikel 10, vierde lid, ten minste moeten worden gevolgd;

d. het aantal wekelijkse lessen, dat gedurende de cursus in elk van de vakken, genoemd in de artikelen 7 tot en met 10, ten minste moet worden gevolgd;

het aantal wekelijkse lessen, dat gedurende de cursus in alle vakken tezamen moet worden gevolgd;

het aantal wekelijkse lessen, dat gedurende de cursus in alle vakken tezamen ten hoogste mag worden gevolgd;

e. de duur van de lessen;

splitsing en samenvoeging van klassen, mede in verband met het totale aantal leerlingen;

het samenvallen van het onderwijs in overeenkomstige leerjaren;

f. de duur van de schoolvakanties.

Artikel 19 Amendement Mevr.v.Someren(30)

Voorgesteld wordt artikel 19, tweede lid, onder *c*, te vervangen door:

de vakken, waarin het onderwijs in de eerste leerjaren, bedoeld in artikel 10, vierde lid, en in artikel 11, ten minste moeten worden gevolgd.

Artikel 19 II Amendement Hr.Schuijt

Artikel 19, tweede lid sub *c*, wordt gelezen als volgt: (nr.51)

c. de aantallen wekelijkse lessen, die in elk van de vakken bedoeld in artikel 11, moeten worden gevolgd en de aantallen wekelijkse lessen in elk van de vakken, die in de eerste leerjaren bedoeld in artikel 10, vierde lid, ten minste moeten worden gevolgd.

Artikel 19 Amendement Hr.Kleijwegt

In artikel 19, lid 2, wordt het gestelde onder *e* gelezen: (nr.54)

het doen samenvallen van het onderwijs in overeenkomstige leerjaren;

en onder *f*:

de schoolvakanties.

Artikel 19, lid 2. Amendement Mej.Nolte (nr.61)

1. *h.* vervalt;

2. aan *i.* wordt toegevoegd: in verband met het aantal leerlingen;

3. *j.* wordt gelezen als volgt: de tijd, die per cursusjaar ten hoogste voor vakantie mag worden gebruikt.

ARTIKEL 19

Kleuteronderwijswet	artt.16, 66 en 83 jo. Besluit opl.kleuterl.
Lager-onderwijswet 1920	artt. 3, 25 en 90
Kweekschoolwet	art. 7 jo. Kweekschoolbesluit
Nijverheidsonderwijswet	
Middelbaar-onderwijswet	art.20, 1e lid en K.B.28 mei 1954 Stb.244 (openbaar) Voor bijzonder onderwijs: art.45ter, lid 5
Hoger-onderwijswet	art.7 en K.B.van 7 juni 1919, Stb.313 (openbaar) Voor bijzonder onderwijs: art.168bis, leden 3 t/m 6.

Ministersmap van toenmalig onderwijsminister Cals uit 1963 met aantekeningen over de Mammoetwet (foto: Fenna Kwakernaak)

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

EEN KENNISINSTITUUT EN PLATFORM

Onderwijs is de spiegel van de maatschappij. Het vertelt ons welke waarden, normen en prioriteiten een tijdperk kenmerken. Daarom verbinden we het verleden, heden én de toekomst van het onderwijs aan elkaar. Als verteller van verhalen, als kennisinstituut, én als netwerkplek voor reflectie, innovatie en onderzoek.

Niet alleen het publiek ontdekt in ons museum de invloed van onderwijs op hun leven. Ook onderzoekers en professionals gebruiken onze collectie als wetenschappelijke kennisbron. Samen met hen volgen we onderwijsontwikkelingen, blikken we terug en kijken we vooruit en plaatsen we actuele kwesties in historisch perspectief.

Om de band tussen wetenschap en praktijk te versterken, richtten we in 2021 de Wetenschappelijke raad van advies op. Deze stimuleert onderzoek, deelt expertise en zet netwerken in om het onderwijs verder te brengen. Want onze ambitie reikt verder dan bewaren en tentoonstellen. Dat bleek in 2024 uit de vele inspirerende, prikkelende activiteiten die werden bezocht door onderwijsprofessionals, beleidsmakers en onderzoekers.

SPEERPUNT 3

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

ONDERZOEK

- *De verbeelding van Palestina* door de Joodse kunstenaar Ludwig Blum (1891-1974) | Uitgebreid archief- en literatuuronderzoek naar zijn schilderijen uit de jaren 1920 en het gebruik ervan in het Nederlandse onderwijs (2024-2025). Het resultaat: drie artikelen die in 2025 worden gepubliceerd en getoond in de wisseltentoonstelling *Jetses: Kunst voor de klas (2025)*. Mede mogelijk gemaakt door ***de Museumbeurs*** van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO).
- *Kinder- en schoolboekenauteur W.G. van de Hulst* (1879-1963) | Studie over zijn leven en werk. Het resultaat: een biografie die in 2026 wordt gepubliceerd.

KENNISDELING

Nationaal én internationaal:

- Lezing: *Onderwijs en samenleving. Van lei naar papier* | Voor Gemeentearchief Zaandam.
- Lezing: *Schoolplaten Bijbelse geschiedenis* | Voor Geerteskerk Kloetinge.
- (Dubbel)lezing: ***Kinderboeken- en schoolboekenauteur W.G. van de Hulst*** | Voor Stichting W.G. van de Hulst (samen met Peter Paul de Baas, over Theo Thijssen).
- Lezing: *Vom Wunder des Lesenlernens* | Voor de opening van de tentoonstelling *aap noot mies – Lesenlernen mit Bildern in den Niederlanden* voor DIPF/BBF Berlijn.
- Lezing: *The Rediscovery of the 'Pedagogy of the Visual* over Comenius' ideeën in de collectie van het Nationaal Onderwijsmuseum | Voor Comenius Museum, Naarden.
- Lezing: *A.M. de Jong rond de verfilming en de boekencensuur en opvoeding van diens Merijntje Gijzen-cyclus, 1925-1940* | Voor Museum Tongelohuys, Roosendaal.
- Lezing: *Nuttig onderwijs: opvoeding tot mondige burgers* | Voor vereniging van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.
- Presentatie: *Aahhh..!* | Voor Seksueel Welzijn Nederland.
- Hoorcollege: *Aahhh..! En de geschiedenis van seksuele voorlichting* | Voor Rijksuniversiteit Groningen.
- Workshop: *Aahhh..!* | Voor Kennisfestival OCW.
- Twee bijdragen over de schoolplaten van Ludwig Blum en kolonialisme in de collectie van het Nationaal Onderwijsmuseum | Voor congres INEHC Brixen.
- Dialoogtafel: *Nederlandsch-Indië aan de muur (1900-1940)* | Voor gemeente Almere.
- Panelgesprek: *Openheid, verbinding en veiligheid bij bespreken van taboes in de klas* | Voor Kenniscentrum Cultuuronderwijs Rotterdam.

Gastcolleges en rondleidingen in het Nationaal Onderwijsmuseum

Gastcolleges

- Pabo De Driestar, Gouda
- Hogeschool Amsterdam, Montessori-pabo
- Hogeschool Leiden, Pabo
- Managementteam Rutgers
- Samenwerkingspartner gendermuseum KON, Denemarken

Rondleidingen (een selectie)

- Jonge onderzoekers Erasmus Universiteit Rotterdam
- UB Tilburg, personeel universiteitsbibliotheek
- Onderwijshistorica Taiwan
- Studenten wijsgerige en historische pedagogiek, Algemene Pedagogiek Radboud Universiteit

Podcasts en andere media

- Interview: ***Steeds meer scholen stoppen met klassenfoto's*** | Voor Villa VdB.
- Interview: ***Miljonairs van de toekomst*** | Voor Andere Tijden.
- Interview: ***Stilzitten in het onderwijs*** | Voor Algemeen Dagblad.
- Interview: ***Schoolreisjes vroeger en nu*** | Voor Theater van het Sentiment.
- Interview: ***Vijf vragen over de zomervakantie*** | Voor Nemo Kennislink.
- Interview: ***Over de geschiedenis van het verkeersonderwijs*** | *Voor Spraakmakers* op NPO Radio 1.
- Podcast: ***Herwaardering van het v*** Voor Noordhoff Tussenuur.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Onze podcasts

Dit jaar publiceerden we zelf ook twee podcastafleveringen:

- *Schipperskinderen – uitzondering op de regel.*
- *Topstukken uit de collectie. De plak en de roe.*

Schipperskinderen kwam in de zomer uit en werd gepromoot via een persbericht en onze sociale media. Dit had effect: de podcast is goed beluisterd en trok volop media-aandacht. In december volgde *Topstukken uit de collectie*. De plak en roe.

We pakten ook het podcastformat aan en werken vanaf december 2024 in series.
De podcast is 402 x beluisterd!

Detachering

Hoofd Onderzoek Jacques Dane deelde zijn kennis en expertise ook op detacheringsbasis:

- Archiefonderzoek opzetten en coördineren | Voor de Commissie Binnenlandse Afstand en Adoptie (CBAA) 1956-1984, voorzitter Micha de Winter.
- Collegereeks *Inleiding wijsgerige en historische pedagogiek* | Voor Radboud Universiteit Nijmegen.

PUBLICATIES

Onze publicaties in online en offline media spelen een belangrijke rol in het verspreiden van kennis over onderwijsgeschiedenis en onderwijsmaterialen. Ze geven mensen toegang tot analyses en nieuwe inzichten - die helpen om onderwijsontwikkelingen te begrijpen. Dit is waardevolle kennis, welke ook onmisbaar is voor het onderwijsbeleid. Want weten wat in het verleden wel en niet werkte, helpt beleidsmakers beargumenteerde beslissingen te nemen over onderwijsvernieuwing. In 2024 publiceerden we via allerlei kanalen:

Vanuit de afdeling Onderzoek publiceerden we 26 keer in onderwijsvaktijdschriften:

- Didactief (10x)
- Van12tot18 (10x)
- Pedagogiek in Praktijk (4x)
- Juf & Meesters (2x)

Andere publicaties in vak- en wetenschappelijke tijdschriften:

- Jacques Dane & Chris Verhoef: ***Who's that lady? — Applying open source intelligence in a history context*** | In: Endeavour.
- Jacques Dane: ***De lange weg naar een rookvrije generatie: Ruim honderd jaar tabakslobby en onderwijs*** | In: Pedagogiek in Praktijk.
- Janneke Pierhagen en Martine Blijdorp: *Poging tot normaliseren. Schroom en onbevangenheid in het Onderwijsmuseum* | In: Museumpeil.
- Jacques Dane: ***Hoe erg is het dat films en boeken menselijke eigenschappen toedichten aan muizen?*** | In: Nederlands Dagblad.
- Jacques Dane: ***De 'Gouden Eeuw' van het natuuronderwijs?***. Over de schoolplaten van onderwijsillustrator M.A. Koekkoek (1873-1944) | In: De Boekenwereld.
- Alex van Dongen, Jacques Dane & Lex Lemmers: ***Is waarschuwende drugsvoorlichting mogelijk zonder stigmatisering?***. Over verleden en heden van preventie van alcohol- en drugsgebruik in het onderwijs en het dilemma van stigmatiseren | In: De Psycholoog.
- Jacques Dane: ***Animal love in the Classroom*** | In: blog website INEHC.
- Jacques Dane: *Krieg im Klassenzimmer – Tjakra-Negara, 1894. Ein blutiger Kolonialkrieg in der damaligen niederländischen Kolonie Indonesien* | In: Zeitschrift für Museum und Bildung.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

ONDERWIJS IN BEELD

Kunst en aanschouwelijk onderwijs ineen

In de Nederlandse kolonies zag men niet in van de overeenkomende educatieve waarden van de kunst: men ziet de pedagogische. Kwetsbaar zouden uitgaven en tot bepaalde aanmoedigingen van een rigid leven met estetisch verongelijkt gaat, maar niet hoeven blijken dat ze uitstralen, mooi aanlegt en voldoende opgelegd. Op de uitstraling van het schoolmeisje voorbeeldig is niet het pijnlijk van de kunstenaarsvoeding.

Pedagogiek van de jeugd schreef in dit verband: 'Een goed gekleurd, in Nederlands of Indische bevolking in Nederland (1882) 14; aan van mooiere dat de school zoveel plaats (1 kunstgeld) schoolmeisjes ingaan dat. Tot de inspectie zien, onder de ... zal zal bestaan. Kunst en aanschouwelijk onderwijs, gevolgd. Uitgaven van de zen door de ... Het leven stoot dit niet bij het jonge. Het zacht, ... is niet geheel verwelkomd.

Dit is overschot van de ... verwachtingen van de ... in de Bataviaasche, 1891, 3 die ook zowel ... in de horizontaal bij deze ... kunst van de school ... als ... de kunstgeschiedenis ... op de ... de ... van de ... Wat ... groep ... van deze ...

In samenwerking met onderwijsmuseum

Heden verleden

Onderwijs legitimeerde kolonialisme en slavernij

Het koloniale verleden van Nederland beslaat meer dan 350 jaar en is tot op de dag van vandaag zichtbaar. Straatnamen, standbeelden en maatschappelijke discussies in de media over slavernij en handelskapitalisme herinneren aan deze lange, beschamende periode. Daarom is de overdracht van kennis over kolonialisme een belangrijk thema in het burgerschapsonderwijs. Wat is er gebeurd? En hoe kon dit gebeuren?

Tekst ...

Opvoeden op school

Drank, drugs en wijsheid

Middelbare scholieren drinken, roken, vapen, blowen of ze slikken weleens een xtc-pilletje. Experimenteren, de wereld ontdekken zonder aan de hand van je ouders te lopen, heeft er altijd bij gehoord op het ingewikkelde pad van puberteit naar volwassenheid. Die vrijheid is belangrijk, maar pubers mogen niet het slachtoffer worden van excessief middelengebruik.

Tekst ... Dame

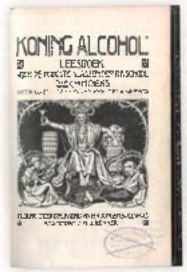

Leerkrachten als drankbestrijders?

Sporadisch aandacht voor drankmisbruik

Actuele campagnes zijn informatief en neutraal, maar weinig kritisch.

RUIM 100 JAAR TABAKSLOBBY EN ONDERWIJS

De lange weg naar een rookvrije generatie

'Longkanker is het directe gevolg van roken.' Dit bericht uit de jaren vijftig van de twintigste eeuw veroorzaakte maatschappelijke onrust. Op verzoek van de regering onderzocht de Gezondheidsraad het verband tussen longkanker en tabak. In 1956 rapporteerde de raad 'dat er inderdaad een associatie bestaat tussen longkankerincidentie en roken'. Een causaal verband werd betwijfeld. Om zware rokers niet te verontrusten en de tabaksindustrie te ontzien, luidde het advies een antirookcampagne alleen op de jeugd te betrekken.

door **Jacques Dane**

Hoe meent was deze aandacht voor de gevaren van tabak voor de volksgezondheid en in het bijzonder voor de jeugd? Was dit het begin van een maatschappelijke discussie over de negatieve gevolgen van roken? En waren alleen medici een stem in deze discussie? Of kwamen pedagogen ook aan het woord? Al aan het begin van de twintigste eeuw waarschuwden pedagogen voor de gezondheidsgevaren van tabak en nicotine, maar hun stem werd door de overheid niet gehoord. In zijn dissertatie *De ontwikkeling van roodgezien voor kinderen* (1960) vermeldde

Rokende schoolkinderen (c.a. 1953). Collectie Nationaal Onderwijsmuseum (14047_1583)

sociaal geneeskundige Onno Fokkens dat er van 1901 tot 1924 op lagere scholen in Nederland enquêtes waren afgenomen naar de rookgewoonten van minderjarige leerlingen – over vragen was roken ongepast –, gemiddeld deze de Bond van Nederlandsche Onderwijzers (BNO), met als doel het instellen van wettelijke regelingen om de jeugd van het roken af te houden.

De gebruikte onderzoeksmethoden verbonden, aldus Fokkens, ingal wat te kortkomingen. Er was een gebrek aan objectiviteit en in de vragen kregen leerkrachten tendentieuze formuleringen voorgeschotteld, zoals: '[...] er wordt van uitgegaan dat roken een kwaad is dat bestreden moet worden'. 'Wij zullen hier echter niet nader op ingaan', noteerde Fokkens, 'daar slechts de is dichting was aan te tonen dat aan de resultaten van deze reeks enquêtes niet te grote betekenis mag worden toegekend.'

Vakkundig en met gespreide hoffelijkheid verweet hij het uitgebreide, meer

...ige BNO-onderzoek naar de meetvuil van de geschiedenis. Het was geen kritiek, aldus de sociaal geneeskundige, aandat van de personen die dit onderzoek hebben verricht niet mag 'worden verwacht dat zij op de hoogte zouden zijn van sociologische onderzoekmethoden die zich pas indient hebben ontwikkeld'.

Alleen al om dit 'aanzie zou het belangwekkend zijn geweest om de resultaten van het BNO-onderzoek niet wel in zijn studie te verwerken. Wat waren de bevindingen van zijn tien academische voorgangers, 'pruimwetenschappers' van het eerste uur, op het terrein van enuïgewoonten bij schoolkinderen?

Aanlaat detail Fokkens' proefschrift kwam mede tot stand met steun van de in 1895 opgerichte Stichting Tabakverwerkende Industrie. De vele voorgangers van deze tabaksdobby hadden slechts een doel voor ogen: het vakkundig en zonder aanzien des personen bewaken van de economische belangen van de tabaksindustrie. Al in de eerste

...ldenia van de inleiding is de nadoed van deze stichting aanwezig, als hij in een regel de recente wetenschappelijke onderzoeken samenvat die een relatie leggen tussen het roken van sigaretten en longkanker. 'Voor de mening dat deze relatie als een oorzakelijk verband moet worden beschouwd, bestaan krachtige argumenten, hoewel het bewijs niet geleverd zou worden zolang dit niet gelevered zal worden omdat dit zinnen experimenten met menselijke proefkonijnen noodzakelijk zouden zijn, welke ethisch onbeoordeelbaar zijn.'

Waarschuwing tegen 'tabakrooken', 1882

Kennis en ervaring van leerkrachten over hun 'verfingen, verkregen door gezellige omgang en dagelijkse observaties in de onderwijspraktijk, waren in Fokkens' ogen wetenschappelijk onderhouds. Maar was die wel zo? En met welke methodische bewijsgronden staatden onderwijzers hun observaties?

In zijn opvoedkundig kweekschoolleer wordt

Scan van mei/juni van di...
Nov 12 tot 18 koloniaslisme...
Pip juni opvoeden op scho...
De boekenwereld de gou...

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

KENNISPARTNER

Het Nationaal Onderwijsmuseum is een kennisinstituut – en daarmee een autoriteit – op het gebied van onderwijsgeschiedenis. Als kennispartner geven we regelmatig advies aan musea, stichtingen en andere organisaties die zich bezighouden met onderwijs. Of we doen onderzoek of geven historische duiding. In 2024 deelden we onze kennis met:

- Hbo-lerarenopleiders. Over het nut en de noodzaak van onderwijsgeschiedenis op de lerarenopleidingen. In de vorm van expertmeetings.
- Het Klokhuis. Over 'school'. In de vorm van *een podcast* (op verzoek).
- Museum Havezate Mensinge. Over onbekende kanten van Cornelis Jetses.
- Comenius Museum. Over de manier waarop Comenius ideeën gebruikt werden in de 19e eeuw. Met name natuur- en milieu-educatie.

CATALOGUS OVER ONZE HISTORIE EN COLLECTIE

Het Nationaal Onderwijsmuseum is de opvolger van het Nederlandsch Schoolmuseum, dat in 1877 haar deuren opende in Amsterdam. Onze collectie bevat verschillende objecten uit de Amsterdamse tijd. Deze en andere objecten vertellen samen het verhaal van het onderwijs in Nederland. In 2025 willen we deze onderwijsgeschiedenis presenteren in een catalogus met onderwijsmaterialen. Van puntenslijpers en schoolplaten tot schoolbanken en lesmethodes. Dit is een ambitieus en meerjarig project. In 2024 hebben we hiervoor nieuwe objecten geselecteerd, onderzocht, gefotografeerd en beschreven. Hiermee zijn we ver over de helft van de selectie voor de catalogus.

TENTOONSTELLINGEN MET ANDERE MUSEA EN ERFGOEDINSTELLINGEN

Het Nationaal Onderwijsmuseum leent regelmatig collectie-objecten uit aan andere musea. Zodat we de kennis over onderwijserfgoed breder kunnen verspreiden. Daarnaast zorgt het ervoor dat meer mensen kennismaken met bijzondere onderwijsverhalen die anders onbekend zouden blijven. Hierdoor groeit niet alleen het bereik van het erfgoed, maar ook de waarde van onze educatieve rol in de samenleving. We gingen aan de slag met verschillende projecten:

Lopende en geplande projecten:

- Tentoonstelling: *aap noot mies – Lesenlernen mit Bildern in den Niederlanden* in samenwerking met DIPF/BBF Berlijn en Forschungsstelle Historische Bildmedien | Universität Würzburg.

Affice tentoonstelling 'aap noot mies'. (beeld: BBF Berlijn)

- Tentoonstelling: Bijbelse schoolplaten | Geerteskerk, Kloeting.Tentoonstelling.
- *Cornelis Jetses, meer dan Ot en Sien* | Museum Havezate Mensinge, Roden.

Daarnaast werkten we met het Comenius Museum en het Theo Thijssen Museum aan tentoonstellingen die openen in 2025.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Affiche tentoonstelling Cornelis Jetses. Meer dan Ot en Sien. (beeld: Museum Havezate Mensinge)

VRAGEN EN ADVIEZEN

Dat mensen ons ook echt zien als kennisinstituut, blijkt wel uit de vele vragen en adviesverzoeken die we krijgen – zowel telefonisch als per e-mail. In 2024 waren het er 78, over onderwerpen als schoolboeken, schoolplaten, onderwijsgeschiedenis, leermiddelen, schoolvakanties en meer.

Een aantal vraagonderwerpen:

- De geschiedenis van schoolplaten | Voor een masterscriptie aan de Universiteit van Amsterdam.
- De materiële onderwijscultuur op schilderijen van de 17e- en 18e-eeuwse schoolklasjes | Voor Universiteit Utrecht, kunstgeschiedenis.

Particulieren, scholen en erfgoedinstellingen vroegen ons ook vaak om advies over (het beheren van) collecties en objecten. Daarnaast leverden we vijf keer informatie voor historische magazines, jubileumuitgaven en schoolkranten.

Een aantal adviesonderwerpen:

- De geschiedenis van het Nederlandse schrijfonderwijs | Aan verschillende adviesvragers.
- Het Fröbelonderwijs in Nederland | Aan onderzoekers uit New York.
- Onderwijsgeschiedenis en kolonialisme | Voor een boek.

BEELDAANVRAGEN

In 2024 namen we het verwerken van beeldaanvragen uit de Collectie Noordhof/Oud Goud over van Uitgeverij Noordhoff. In totaal hebben we twaalf keer beeld uit onze collectie geleverd – soms tegen een kleine vergoeding en soms met licentiekosten voor het gebruik van beelden met auteursrecht. De beelden werden gebruikt in boeken, magazines en lesprogramma's en zelfs als wandbekleding of prints voor aan de muur.

Vooral de prachtige beelden van schoolplaat-illustratoren J.H Isings (vaderlandse geschiedenis) en M.H. Koekkoek (natuur in Nederland) waren favoriet.

BESTUURSFUNCTIES VANUIT HET NATIONAAL ONDERWIJSMUSEUM

Onze collega's en hoofden Tentoonstelling en Onderzoek vervullen vanuit hun betrokkenheid bij het Nationaal Onderwijsmuseum de volgende bestuursfuncties:

- Cornelis Jetses Stichting, Groningen (bestuurslid)
- Comenius Museum, Naarden (bestuurslid raad van advies)
- Museumplatform Zuid-Holland (raadslid raad van advies)

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

4 VRAGEN AAN ... CHRISSY FLOHR

Over de samenwerking tussen Museum Sophiahof en het Nationaal Onderwijsmuseum

Chrissy Flohr is programmamanager bij Museum Sophiahof. Voor de talkshowreeks Luisteren naar de Stilte werkten we samen. Chrissy vertelt over deze kleurrijke combinatie.

Wat hield Luisteren naar de Stilte precies in?
Het was een reeks van drie talkshows tijdens het Rasa Festival: acht dagen waarin we het gedeelde erfgoed tussen Nederland en Indonesië belichtten. Met films, muziek, exposities, workshops en dus de talkshows waar Schoolplaten vol geheimen er één van was. Ons doel? Een stukje bewustzijn creëren ten aanzien van deze gedeelde geschiedenis. Want dit onderwerp gaat nog steeds iedereen aan."

Waarom was deze samenwerking zo belangrijk?
"De samenwerking met het Nationaal Onderwijsmuseum was voor ons essentieel. Omdat we elkaar inhoudelijk versterken. Het museum heeft de expertise over hoe bepaalde beelden in het onderwijs werden en worden gedeeld – en welke juist niet. Jacques Dane en andere experts vertelden hier heel kleurrijk over. Dat gaf extra diepgang en body aan ons programma."

Hoe reageerden bezoekers?
"De verborgen verhalen achter de schoolplaten waren voor bezoekers wel echt een eyeopener. Ze waren heel positief. Tijdens de avond ontstonden er ook levendige discussies. Bezoekers spraken zich echt uit en hun standpunten liepen nogal uiteen. Maar dat is juist heel waardevol. Het laat zien dat ons koloniale verleden nog steeds een actueel onderwerp is en dat men erover in gesprek wil."

Wat wilden jullie met deze avond bereiken, en is dat gelukt?
"De focus lag niet op iedereen hetzelfde te laten denken. Maar juist op het ruimte creëren voor dialoog en nieuwe perspectieven. We wilden mensen een plek bieden om elkaar te ontmoeten. En om van gedachten te wisselen in een veilige omgeving. **De samenwerking met het Nationaal Onderwijsmuseum zorgde hierbij voor een verrassende invalshoek: het onderwijs bleek een heel krachtig middel om verhalen over te brengen en mensen aan het denken te zetten.**"

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Het is heerlijk in de Museumtuin!
(foto: Fenna Kwakernaak)

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

EEN AANTREKKELIJKE EN AANGENAME PLEK VOOR AL ONZE DOELGROEPEN

We willen relevant, interessant, professioneel én een kennisbron zijn. Maar ook: een plek waar iedereen zich welkom voelt. Het meest laagdrempelige museum van Dordrecht zelfs. In 2024 gingen we daar opnieuw voor. We zetten ruim € 25.000 om door zaalverhuur en meer dan € 50.000 door catering. Daarbij kregen bezoekers altijd een complete beleving. Of het nu ging om een geslaagd evenement, iets lekkers te eten of een uniek aandenken uit de Museumshop: we maakten elk bezoek net wat specialer.

SPEERPUNT 4

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Bijeenkomst in commissarissenkamer. (foto: Eric Fecken)

ZAALVERHUUR

Resultaten waar we trots op zijn:

- We organiseerden 75 bijeenkomsten voor 2.351 gasten en met een zaalverhuuromzet van € 27.576.
- De cateringomzet was € 55.747. Dit mede dankzij de inzet van ingehuurde horecaprofessionals en enthousiaste vrijwilligers bij evenementen met grote groepen.
- Er zijn tien educatieve programma's geboekt via onze afdeling Zaalverhuur. Deze verbinding is een mooie 'bijvangst' van onze verhuringen.
- De top-drie omzetmaanden: februari, april en juni.

Wist je dat ...
Onze zaalhuur inclusief toegang tot het museum is? Hier wijzen we klanten steeds vaker op. En dat werkt goed: meer mensen ervaren onze tentoonstellingen én komen nog eens terug – alleen, met hun gezin of vrienden.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

MUSEUMSHOP

Onze Museumshop maakt een museumbezoek extra bijzonder. We bieden een zorgvuldig geselecteerd assortiment aan, waarmee we in 2024 een omzet haalden van € 21.415. De ansichtkaart is al jaren een bestseller, maar we blijven ons aanbod vernieuwen. Zo verkopen we nu ook etuis van oude schoolkaarten: een duurzame en originele herinnering aan ons erfgoed. Daarnaast hebben we sinds afgelopen jaar speciale cadeautjes voor juffen en meesters. Dit is een perfect bedankje voor hun inzet.

COMPLIMENT

“Wij hebben een geweldig jubileum gehad. De voorbereiding was prima, met veel mogelijkheden. De educatieve ruimte is een mooie zaal en deze sluit heel praktisch aan op de museumruimte. Mede door de leuke rondleiding met aansluitend de pubquiz waren onze gasten heel enthousiast. En ook de verzorging was goed geregeld door de mensen van het Museumcafé. Een zeer geslaagd feest voor ons, maar ook voor onze familie en vrienden! Iedereen komt graag nog eens terug naar dit leuke, mooie en interessante museum.”

MUSEUMCAFÉ

In 2024 veranderde er veel in ons Museumcafé De Holland. Na tien jaar trouwe dienst nam een van onze vaste horecamedewerkers afscheid om te genieten van haar welverdiende (vervroegde) pensioen. Gelukkig verwelkomden we een nieuwe, ervaren collega. Eentje die met zijn brede kennis van bediening en de keuken ons aanbod een nieuwe impuls gaf. Dankzij deze versterking focusten we nog meer op huisgemaakte specialiteiten. Wekelijks bakten we verse appeltaarten en kokosmakronen – een hit bij onze bezoekers én goed voor de winst *(zie ook ‘4 vragen aan … Twan Haanen’)*.
Daarnaast zijn de geliefde thema-avonden gebleven: een diner tegen een vaste prijs, inclusief drankjes en entertainment. Deze snel-volgeboekte avonden brachten in 2024 collega’s, vrijwilligers en buurtbewoners samen voor gezellig, betaalbaar eten én nieuwe ontmoetingen.

MUSEUMTUIN

Ook in de Museumtuin is weer hard gewerkt. Het tuinteam is iets gegroeid, wat hard nodig is met 2.400 vierkante meters om te onderhouden! De slakken maakten het ons wat moeilijk, maar de tuin blijft een heerlijke plek om te zitten en genieten van al het groen.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

4 VRAGEN AAN ... TWAN HAANEN

Over duurzaamheid in het Museumcafé

Twan Haanen werkt nu een jaar als horecamedewerker in ons Museumcafé. We spraken hem over duurzaamheid én appeltaart.

Hoe pas je duurzaamheid toe in het Museumcafé?
"In mijn vorige horeca- en cateringwerk viel het me op hoe bizar veel goed eten er werd weggegooid. In het Museumcafé probeer ik bewuster om te gaan met voedsel en verspilling te minimaliseren. We maken nu meer dingen zelf in plaats van ze te kopen. Zoals appeltaart. Zo hebben we meer controle over de ingrediënten en voorraad. Ook hebben we een kleinere menukaart – om efficiënter om te gaan met voorraad en producten multi-inzetbaarder te maken. Verder willen we – waar dat kan – alle portieverpakkingen afschaffen."

Waarom vind je dit zo belangrijk?
"Het is beter voor het milieu en het bespaart een hoop geld. Ik vind ook dat we een voorbeeldfunctie hebben, en dat alle kleine beetjes hierin helpen. **Door slim in te kopen en producten goed te benutten, kunnen we als Onderwijsmuseum een bijdrage leveren aan het verminderen van voedselverspilling.**"

Wat vinden de bezoekers ervan?
"We krijgen eigenlijk alleen maar goede reacties. De versgebakken appeltaart gaat bijvoorbeeld als een trein. Door de behoorlijke dosis kaneel in het recept krijg je toch dat 'makelaarseffect'. We verkopen nu minstens twee hele appeltaarten per week. Dat zijn de leuke dingen."

Wat zijn je toekomstplannen?
"We zouden graag meer streekproducten en biologische ingrediënten gebruiken. Maar het moet allemaal wel financieel haalbaar blijven. En we willen meer variatie op de kaart. Dat is lastig, omdat we nooit precies weten hoeveel mensen er komen. Stap voor stap kijken we wat mogelijk is, terwijl we doorgaan met onze duurzame aanpak. We blijven netjes werken en zo min mogelijk afval produceren."

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Werkbezoek minister president Rutte
(foto: Fenna Kwakernaak)

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Dé plek waar de geschiedenis, actualiteit en toekomst van het Nederlandse onderwijs zijn te zien, te beleven, te onderzoeken en te bevragen. Zo willen we als Onderwijsmuseum bekendstaan. Het afgelopen jaar heeft onze afdeling Marketing en communicatie hard gewerkt aan deze positionering.

Deze afdeling konden we in 2024 helaas niet uitbreiden met meer fte's. Hierdoor moesten we harde maar uiteindelijk goede keuzes maken. We zetten in op meer naamsbekendheid, bestaande doelgroepen behouden en nieuw publiek bereiken. Met succes: meer dan 30.000 mensen wisten ons museum te vinden en onze rol als kennisinstituut en educatiecentrum werd nog sterker.

Nog meer moois: in de tweede helft van 2024 kwam er een marketingcommunicatie-stagiair. Hierdoor ontstond er ruimte om in aanloop naar 2025 structurele projecten op te pakken, zoals het doelgroepenonderzoek en de sociale mediastrategie.

MARKETING EN COMMUNICATIE

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

PUBLIEKSONDERZOEK: HOGE SCORE

Ons marketingcommunicatiedoel? Onze naamsbekendheid vergroten en positionering versterken. Daarvoor is doelgroep- en publieksonderzoek essentieel. In 2024 hadden we geen budget voor een zelfstandig doelgroeponderzoek, maar wat wél kon: actief aansturen op een gezamenlijk onderzoek met het Dordts Cultuurteam. Dit voeren we in 2025 uit.

Wat ook is gelukt: een publieksonderzoek onder onze bezoekers. De antwoorden van 278 respondenten gaven inzicht in onder andere:

- De reden van bezoek.
- De beoordeling van verschillende tentoonstellingen.
- Hoeveel geld ze bij ons besteden.
- Met welke andere activiteiten ze een bezoek aan ons museum combineren.

De meeste mensen gaan voor het complete aanbod. Maar een deel komt ook speciaal voor een tentoonstelling of activiteit. **Verder zien we dat we het beste scoren op:**

- Vriendelijk personeel en prettige sfeer (vooral dankzij onze baliemedewerkers).
- Geschiktheid voor kinderen.
- Goede bereikbaarheid met eigen/openbaar vervoer.
- Goede horecavoorziening.
- Leerzaam, leuk en ontspannend aanbod.

Op bovenstaande scoren we zelfs beter dan het sectorbrede gemiddelde! Alle onderzoeksresultaten gebruiken we om accenten te (ver)leggen, communicatie te ontwikkelen en verbeteren, en richting te kiezen.

COMPLIMENT

"Wat een bijna onopgemerkt pareltje. Een locatie die geschikt is voor jong en oud. Hele mooie en uitgebreide collectie. Gastvrijheid staat hoog in het vaandel. De medewerkers zijn zeer gastvrij, vakkundig en behulpzaam. Kortom: een bezoek aan dit museum is meer dan een regelrechte aanrader. Laat u eens een keer verrassen."

ZICHTBAAR EN BEKEND

Zichtbaarheid onder bestaand en nieuw publiek

In 2023 legden we het accent al op het vergroten van onze naamsbekendheid. In 2024 trokken we dit door – vooral lokaal en regionaal. Door een beperkt budget richtten we ons daarbij vooral op het versturen van persberichten en het creëren van free publicity. Dit lukte uitstekend. En eigenlijk hadden we er nóg meer uit willen halen, maar hiervoor was er te weinig tijd en menskracht.

Desondanks focusten we afgelopen jaar met allerlei campagnes op zichtbaarheid onder families en actieve ouderen. Dit zorgde nationaal, internationaal, regionaal en lokaal voor meer aandacht en zichtbaarheid.

Landelijk

Binnen (en een beetje buiten) Nederland kregen we onder andere de volgende aandacht:

Artikelen en reportages

- NRC: artikel over jongerenbewustzijn rondom seks - met beelden en quotes uit het museum.
- Trouw: reportage van een klasbezoek aan de tentoonstelling.
- Van12tot18: artikel *Hoe kreeg jij jouw relationele en seksuele vorming.*
- Andere Tijden: tv-special over het 25-jarig jubileum van de mavo in Nederland.
- KIDSweek: artikel over het testen en beoordelen van de tentoonstelling *Aahhh..!*.
- The Asahi Shimbun (Japan): artikel over *Aahhh..!* na een interview met Martine Blijdorp.

Ook bezocht demissionair minister-president Mark Rutte ons. Dit kreeg ruime media-aandacht - inclusief een item van RTV Dordrecht.

Extra nieuwbrief

Onze nieuwsbrief ging naar leden in he
het land. We wilden vorig jaar vier editi

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

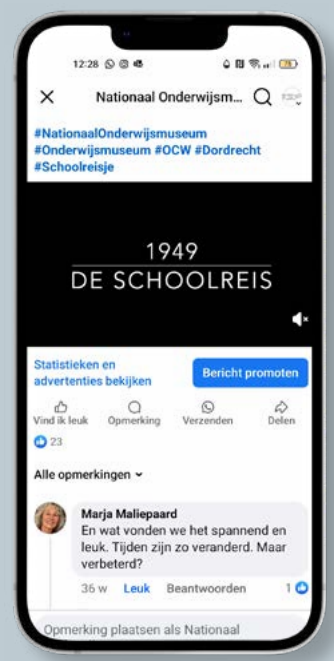

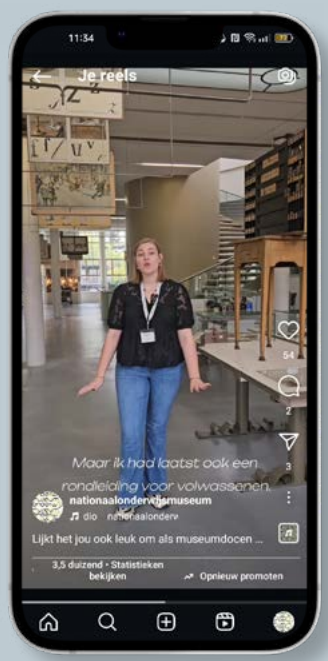

Sociale media zijn een belangrijke bron van interactie.

AD NIEUWS REGIO SPORT SHOW KIJK PODCAST PUZZEL

Wijzig Dordrecht ▸ Net Binnen 112 nieuws Van de lezer Uit-tips Eten en drinken R

▲ Illustratrice Loes Riphagen sloot de Kinderboekenweek af in Dordrecht. Zij is bekend van het Kabouterboek. 'Kabouters kunnen zich hel goed vermommen en soms vermommen ze zich als tuinkabouter'. © Jeffrey Groeneweg

Illustrator Loes Riphagen: 'Er leven kabouters in het Onderwijsmuseum, misschien wel vermomd'

Dat er kabouters leven in het Onderwijsmuseum in Dordrecht, daaraan twijfelt de gevierde illustratrice Loes Riphagen niet. Kabouters leven tegenwoordig immers steeds vaker in de stad, en het monumentale gebouw van het onderwijsmuseum met al zijn kleine hoekjes leent zich uitstekend voor de kleine wezentjes.

AD bericht over bezoek Loes Riphagen in Onderwijsmuseum.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

versturen. Dat werden er vijf – naar ongeveer 1.600 adressen per keer. Ongeveer 50 procent van de ontvangers opende de nieuwsbrief: een bijzonder hoog percentage.

Websites

Verder waren we met up-to-date content zichtbaar op verschillende websites en platforms. Zoals Museum.nl, Kidsproof.nl en Dagjeuit.nl.

Regionaal

Onze regionale zichtbaarheid kreeg een boost via:

- Een radiocampagne op Radio Rijnmond.
- Twee online campagnes via onder andere Nu.nl en AD.nl - gericht op verschillende regio's.
- Advertenties met het randprogramma van *Aahhh..!* in regionale bladen.
- Promotie van onze vakantieactiviteiten op Kidsproof.nl en Gokids.nl.

We kregen 25 keer regionale free publicity, waaronder:

- Artikelen over onze (vakantie)activiteiten.
- Interviews over verlenging van *Aahhh..!*
- Interviews over educatieve podcasts.
- Artikel over **On(der)wijs Genieten**.

> ***'Namedropping' door Meetup078***
> *Verder hostten we de Meetup078: een docenten-inspiratieavond. In de advertenties voor dit event werden we vaak genoemd, wat regionale aandacht trok.*

25 APRIL 2024 TESTTEAM kidsweek 17

OP BEZOEK BIJ

AAHHH!

Seks, gender, je lichaam en de liefde. Daarover gaat de tentoonstelling *Aahhh!* in het Nationaal Onderwijsmuseum in Dordrecht. Wat vindt het testteam ervan?

In onze klas hebben sommige kinderen al verkering.

Ik wil graag meer leren over gender en wat dat precies is.

Over deze onderwerpen praat je niet elke dag.

Lieke (10) Hannah (10) Juna (10) Olivier (10)

Ik wil graag betrouwbare informatie.

Wat zegt kleding over hoe jij je voelt? Ook daarover denken de testers na.

De onderwerpen van deze tentoonstelling zijn niet voor iedereen makkelijk om over te praten. Toch vindt Juna het goed dat er een familietentoonstelling over is gemaakt. 'In veel gezinnen wordt er niet echt over gepraat. Niet dat we het er bij mij thuis de hele tijd over hebben, maar als ik vragen heb kan ik altijd bij mijn ouders terecht.' Dat is bij Olivier ook zo. 'Ik vraag liever iets aan mijn ouders, dan dat ik iets online opzoek.' Hannah: 'Dan kun je veel onbetrouwbare dingen tegenkomen.'

Gevoelsthermometer

De testers beginnen bij de 'gevoelsthermometer'. Daar mogen ze voor zichzelf bedenken wat ze voelen: zijn ze blij, afwachtend, nieuwsgierig of gespannen? Juna pakt een magneetje met 'nieuwsgierig' erop en plakt die op het bord. 'Maar ik ben ook een beetje zenuwachtig: wat gaat er komen?' De groep loopt door naar de grote spiegel.

In hun eigen lijfboek, dat ze aan het begin kregen, staat dat ze mogen bedenken waar ze trots op zijn en wat hen maakt wie ze zijn. En zijn er dingen die ze willen veranderen? 'Ik vind dat ik mooi ben en niets hoef te veranderen aan mezelf', zegt Lieke. Dat kruist ook Olivier aan. Hannah: 'Ik zou wel iets minder onzeker willen zijn.'

Jurken

Het volgende dat de testers tegenkomen is een bord met schuifjes. Er staan woorden op als 'genderidentiteit', 'genderexpressie' en 'sekse'. 'Hier had ik wat meer informatie gewild', zegt Juna. 'Ik weet niet wat deze woorden betekenen.' Olivier heeft wel een idee: 'Volgens mij gaat het over je geslacht en hoe je jezelf ziet, tot wie je je aangetrokken voelt en hoe je je uit.' Vorig jaar kwam er bij hem een jongen op school die vaak een jurk droeg. 'In het begin werd hij raar aangekeken, maar later niet meer. Ik vind het zelf ook helemaal geen probleem. Je moet je kleden zoals jij je gelukkig voelt.'

Even verderop ziet het testteam aan de muur een model van een clitoris hangen: het vrouwelijk geslachtsorgaan, dat pas sinds 2021 in z'n geheel in biologieboeken staat. Hannah vindt dit toch een beetje gek om te zien. 'Omdat -ie grotendeels in je lichaam zit, zie je het zelf eigenlijk nooit.'

Flirter check

Een regelrechte hit bij het testteam is de Flirter Check waarbij je mag bedenken of je een situatie wel of niet oké vindt. Bijvoorbeeld, een vreemde fluit jou na tijdens het sporten. Olivier: 'Mijn vriend was een keer in de stad. Een meisje dat hij nog nooit had gezien, vroeg hem uit het niets verkering. Hij schrok en negeerde het een beetje. Dat zou ik zelf ook doen, want je weet helemaal niet wie diegene is.' Dan draait Hannah aan de schijf. Je geliefde stelt een persoonlijke vraag in de bus of trein, verschijnt in het venster. Juna denkt dat ze dat wel oké vindt. 'Als ik diegene tenminste al langer ken. Zelf ben ik nog nooit verliefd geweest, dus daarom kan ik het me lastig voorstellen.' 'Dit is leerzaam. En leuk, want je gaat echt met elkaar in gesprek', oordeelt Olivier. Als de testers richting de uitgang lopen, trekt Juna nog snel borstenpak aan. 'Je voelt ze echt hangen', zegt ze. 'Nee, in borsten heb ik niet per se zin.'

Cijfer 9,2

Pluspunten:
- heel leerzaam
- interessante onderwerpen waar je niet elke dag over nadenkt.

Minpunten:
- soms iets te weinig uitleg

Welke geslachtskenmerken zijn er? En waar zitten die ook alweer precies?

Aahhh! is t/m 24 november 2024 te zien in het Onderwijsmuseum in Dordrecht.

Op de tentoonstelling is veel te zien, te doen, maar ook te beluisteren.

spots Fotos: Arie Kievit

Kidsweek was op bezoek in tentoonstelling Aahhh..! en testte de tentoonstelling

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Ook leuk
Deze avond leverde prachtige foto's van de volgeboekte zalen op – een mooie invulling van onze beeldbank.

Lokaal
In Dordrecht waren we zichtbaar via lantaarnpaalborden, flyers en evenementen als de *Cultuurnacht*.

We kregen 19 keer lokale free publicity, met aandacht voor:

- Evenementen met Loes Riphagen en Paul van Loon.
- Mini-exposities zoals *De Holland*.
- Aankondiging van het vertrek van directeur-bestuurder Petra Reijnhoudt-Post.
- Aankondigingen van vakantieactiviteiten.
- Doorplaatsing van onze oproep voor nieuwe leden van ***ons Kinderbestuur***.

Ook onze samenwerking met Cultuur in Dordrecht zorgde ervoor dat we zichtbaar waren: in magazines, op lantaarnpaalborden en op posters in de stad.

Zichtbaarheid onder educatiedoelgroepen

Met onze educatiedoelgroepen communiceerden we volop over de educatieprogramma's bij boom roos vis en Aahhh..!. Dit deden we vooral via sociale media, gepersonaliseerde nieuwsbrieven en campagnes. Maar ook via partners zoals Gezonde school en advertenties in ICC- en CKV-gids. Voor acquisitie richtten we ons op regionale pabo's en middelbare scholen. De werving voor het Kinderbestuur was vooral lokaal.

Zichtbaarheid onder onderwijsprofessionals

Ook zonder gerichte marketingactiviteiten wisten onderwijsprofessionals dit jaar de weg naar ons te vinden. Een mooie bevestiging van de aantrekkingskracht van ons aanbod. Volgend jaar zetten we graag extra stappen om hen proactief te bereiken.

Zichtbaarheid onder zaalhuurders

In de loop van 2024 legden we extra focus op de afdeling Zaalverhuur. We startten onder andere met een online campagne en voegden nieuwe content toe, zoals een video van onze zalen. Dit zorgde voor meer websiteverkeer naar de zaalverhuurpagina. Het resultaat? Een sterke groei in boekingen voor 2025. Deze commerciële aanpak voerden we door bij het ontwerpen van de nieuwe zaalverhuur-flyer en het aanpassen van de website. Zo zijn we online beter vindbaar, en de klant kan direct zien wat een zaal huren kost en welke zalen nog beschikbaar zijn. De flyer ligt sinds het najaar van 2024 in bijvoorbeeld bibliotheken – om meer particulieren te bereiken.

Onze online zichtbaarheid in cijfers

- Cijfer Google Reviews: 4.3 (786 reviews, +14% ten opzichte van 2023)
- Websitebezoeken: 172.000 (gemiddeld 14.000 per maand, +180% ten opzichte van 2023)
- Google Ads: 4.419 gratis advertenties
- Sociale media (ten opzichte van 2023):
  - Facebook: 2.531 volgers (+103%) | Bereik: 3.830
  - Instagram: 3.220 volgers (+113%) | Bereik: 21.300
  - Twitter/X: stopgezet
  - LinkedIn: 2.389 volgers (+119%) | Impressies 12.718 (+120%)

BETROKKEN PASHOUDERS

In 2024 richtten we ons op pashouders en zetten we verschillende activaties op. Van een gratis kopje koffie en een rondleiding met de *Flikvlooi*, tot het ophalen van een *boom roos vis*-catalogus en korting op waterijs.

Deze aanpak werkte: het aantal bezoekers met een Rotterdampas steeg naar 1.400 (+103 procent ten opzichte van 2023). Daarnaast kwamen er 1.400 Dordtpashouders naar ons museum, waarvan een kwart herhaalbezoeken: é Onderwijsmuseumfans.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

WISSELTENTOONSTELLINGEN ONDER DE AANDACHT

Ook de lopende tentoonstellingen kregen de nodige aandacht. Voor *boom roos vis* hebben we vooral online campagnes ingezet, die leidden tot meer dan 33.500 clicks. Hierdoor kwam 57 procent van de bezoekers via deze weg op de tentoonstellingspagina terecht.

Voor A*ahhh..!* combineerden we lantaarnpaalborden en perspubliciteit met online campagnes. Deze leverden 72.500 clicks op, waarmee meer dan driekwart (85 procent) van de bezoekers via de campagne op de tentoonstellingspagina kwam.

Een 9,2 van de Kidskrant
Jonge lezers van het magazine Kidskrant kwamen de tentoonstelling Aahhh..! testen. Hun oordeel? Een 9,2! Daar zijn we enorm trots op.

NOG MEER MARKETING EN COMMUNICATIE

Nationale Monumentendagen en Dordtse Cultuurnacht

In september openden we onze deuren voor de Nationale Monumentendagen. Speciaal hiervoor maakten we een mini-expositie met unieke, oude foto's van De Holland en recent materiaal van fotograaf Fenna Kwakernaak. De expositie werd zo goed ontvangen dat we deze in december herhaalden.

In oktober deden we mee aan de Dordtse Cultuurnacht – met een silent disco in samenwerking met Bibelot, een cold case-spel en een gezellige pubquiz. Kortom: een geslaagde avond (of nacht).

Goedgevulde beeldbank

Onze beeldbank is dé centrale plek voor al ons beeldmateriaal. Deze is inmiddels gevuld met veel nieuwe foto's. We hebben onder andere de collectie zaalverhuur en catering uitgebreid, meer video's gemaakt en projecten vastgelegd – zoals de komst van het Kinderbestuur. Dit materiaal kunnen we gebruiken voor toekomstige promotie van activiteiten. Daarnaast zijn we – met hulp van een stagiair – actief bezig om al het 'oude' materiaal te ordenen en archiveren.

MARKETING- EN COMMUNICATIEBELEID

Ons marketing- en communicatiebeleid richt zich op het vergroten van onze naamsbekendheid. In 2024 bouwden we dit voort op de ingezette koers van de jaren ervoor.

Die koers focuste op specifieke doelgroepen, waarbij we inspeelden op verschuivingen in regio's om nieuwe bezoekers aan te trekken. Daarnaast legden we meer nadruk op het bereiken van 'rendabele bezoekers'. Deze aanpak rollen we in 2025 hopelijk geleidelijk uit in de vorm van een langetermijnstrategie. We kijken uit naar de uitvoering zodra de beschikbare middelen er zijn.
Dankzij onze marketingcommunicatie-stagiair konden we afgelopen jaar al een aantal belangrijke stappen zetten: we onderzochten een nieuwe product- en doelgroep, namelijk groepsreizen voor ouderen. Ondanks beperkte middelen voor grotere projecten (zoals de nieuwe website) bleef én blijft ontwikkeling toch mogelijk. Dat doet ons deugd.

COMPLIMENT

"Onze dochter verkoos het Onderwijsmuseum boven de Efteling. Dit zegt enorm veel over het museum en de medewerkers. Vol aandacht, met passie en interessante onderwerpen."

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Commissarissenkamer perfect als ruimte voor inspirerende vergadering
(foto: Fenna Kwakernaak)

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Het Nationaal Onderwijsmuseum is een stichting met een eigen rechtspositie. We worden geleid door een bestuur en een raad van toezicht (rvt). Afgelopen jaar bestond ons team uit veertien bevlogen medewerkers - ondersteund door een enthousiaste groep vrijwilligers en museumdocenten.

Tot december 2024 was de dagelijkse leiding in handen van directeur-bestuurder Petra Reijnhoudt-Post, die verantwoordelijk was voor bijvoorbeeld beleid en organisatie. Na haar vertrek nam de oud-voorzitter van de rvt, Toine Maes, Petra's rol tijdelijk over.

De directie, rvt en de vaste en vrijwillige medewerkers hadden afgelopen jaar maar één doel: samen zorgen voor een optimale bedrijfsvoering.

BEDRIJFSVOERING

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

NORMEN, REGELINGEN EN CODES

Sinds 2017 is het Nationaal Onderwijsmuseum een geregistreerd museum dat de Museumnorm hanteert op het gebied van bedrijfsvoering, collectie en publiek. Deze norm bestaat uit zeventien criteria en bevestigt dat we museaal goed bezig zijn.

Ook onderschrijven we volgens deze norm de Ethische Code voor Musea, hanteren we de ICOM Museumdefinitie en zijn we een ANBI-instelling. Daarnaast volgen we de Governance Code Cultuur, Code Diversiteit & Inclusie en de Fair Practice Code. En we vallen onder de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Algemene subsidieverordening Dordrecht.

Governance Code Cultuur

Sinds de overstap naar een raad van toezicht (rvt) in 2010, werken we volgens de Governance Code Cultuur. De acht principes van deze code vormen een waardevolle leidraad voor onze werkwijze en we leven ze actief na. De rvt evalueert elk jaar zijn functioneren en toetst of de werkwijze van zowel de rvt als de directie in lijn zijn met de principes. De directeur-bestuurder houdt hierop toezicht en stuurt bij waar nodig.

Diversiteit en Inclusie

Het onderwijs en onze collectie zijn divers en inclusief. Via tentoonstellingen stimuleren we gesprekken en dragen we bij aan een inclusievere samenleving. Als organisatie willen we dit ook doen. Daarom onderschrijven we de code Diversiteit en Inclusie, en verwelkomen we bezoekers en collega's met verschillende achtergronden. Ons (educatieve) publiek is zeer divers – met bezoekers uit heel Nederland en daarbuiten. De meeste schoolklassen komen uit Zuid-Holland, waar leerlingen verschillende culturele achtergronden hebben.
Maatschappelijke thema's spelen een grote rol in onze programmering. Diversiteit en inclusie komen terug in het NT2-project *Sprekend Erfgoed*, het 'herinnering-programma' en natuurlijk in de tentoonstelling *Aahhh..!*. Daarnaast komt er een expositie aan over Indische schoolplaten, waarin het koloniale verleden centraal staat.
Ons team is echter niet zo divers als we willen. Om diversiteit en inclusie structureel te verankeren, zijn extra capaciteit en financiële ruimte nodig. Maar we zetten in 2024 wél een aantal mooie stappen. Zoals het oprichten van de werkgroep toegankelijkheid – die bijvoorbeeld onze digitale toegankelijkheid en de leesbaarheid van de collectiebeschrijvingen in het museum onder de loep nam.

Fair Practice Code

Ook in 2024 streefden we naar de implementatie van de vijf waarden van de Fair Practice Code. Maar ook op het gebied van solidariteit is er nog werk te doen. Werk wat ons lastig wordt gemaakt door een gebrek aan mankracht en geld.

Onze werkwijze is één met de kernwaarde 'vertrouwen'. We:

- Waarborgen kwaliteit.
- Zorgen altijd voor juiste vermeldingen.
- Dragen rechten goed af.
- Gaan voor maatwerk – waar dat kan.
- Hebben nog nooit een conflict gehad.

Ook 'duurzaamheid' en 'transparantie' leven we zo goed als mogelijk na. We leggen verantwoording af met jaarverslagen en delen onze kennis actief. Maar ook hierbij geldt: een uitgebreide analyse en concreet plan zijn nodig om de Fair Practice Code structureel te verankeren. Hier blijven we aan werken.

SAMENWERKINGEN

Samenwerken is ontzettend belangrijk voor het Nationaal Onderwijsmuseum. Zowel lokaal, als nationaal en internationaal. Het vergroot het collectiebereik, zorgt voor kennisuitwisseling én maakt gezamenlijke projecten en innovaties mogelijk. Hierdoor blijft cultureel erfgoed toegankelijk(er) en toekomstbestendig(er). Daarom richtten we ons ook in 2024 sterk op samenwerking. Deze vele partnerschappen inspireren ons ook om nieuwe wegen te bewandelen:

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Lokale samenwerkingen:

- Dordts Cultuur Team
- Cultuurplatform
- Historisch Platform
- HBO Drechtsteden
- Stichting Maatschappelijk Betrokken Ondernemen Dordrecht
- Da Vinci College Dordrecht
- Erfgoedhuis Zuid-Holland
- Stichting Voorlezen

Nationale samenwerkingen:

- Taalschatten
- Hogeschool Windesheim Zwolle
- Rijksuniversiteit Groningen

Internationale samenwerkingen:

- Erasmus+
- International Network of Educational History Collections (INHEC)
- Bibliothek für Bildungsheschichtliche Forschung (BBF) / Leibniz Institute for Research and Information in Education (DIPF) Berlijn
- Onderzoekscentrum Historische Bildmedien Würzburg

RAAD VAN TOEZICHT

Peter Vrancken – de nieuwe voorzitter van de raad van toezicht – schreef het al in zijn voorwoord: 2024 was een jaar met verschillende gezichten. Hij deelt zijn uitgebreide ervaring:

2024: EEN JAAR MET UITDAGINGEN EN SUCCESSEN

Collectie tonen en kennis delen

In 2024 werkte het Nationaal Onderwijsmuseum aan nieuwe tentoonstellingen: één over Indische schoolplaten en één over illustrator Cornelis Jetses. We verlengden de succesvolle tentoonstelling Aahhh..! en de bezoekersaantallen kropen omhoog.

Ook besteedden we veel tijd aan onze kennisfunctie. We willen een museum zijn dat niet alleen de onderwijshistorie koestert en bewaakt, maar ook betekenis heeft op het snijvlak van onderwijsbeleid en -historie, en van daaruit reflecteert op actuele, maatschappelijke en onderwijskundige vraagstukken. Afgelopen jaar gebeurde dit onder andere via tentoonstellingen, lezingen en het ontsluiten van de collectie.

Kleine(re) stappen

Tegelijkertijd waren onze middelen beperkt en dit remde ons af. De ontwikkeling van onze kennisfunctie in combinatie met de financiële omstandigheden vroegen om veel overleg met het ministerie van OCW en gemeente Dordrecht. In 2024 kregen we voor het eerst sinds lange tijd weer een indexering op de subsidie van de rijksoverheid en ontvingen we een extra bijdrage van het ministerie en de gemeente. Waarvoor onze hartelijke dank.

Op zoek naar nieuwe financiering

Het beeld van 2024? Herstellende bezoekersaantallen, relevante en gewaardeerde tentoonstellingen en toch geldzorgen. We moeten constateren dat onze financiële positie zorgelijk is – vooral wat betreft de basisorganisatie. Voor de raad van toezicht aanleiding om afgelopen jaar te zoeken naar verbreding van de financieringsmix en uitbreiding van onze doelgroepen.

Personele veranderingen

In 2024 veranderde ook de samenstelling van de raad van toezicht. In september namen we afscheid van voorzitter Toine Maes en lid Leon Peeters. Zij bereikten het einde van hun zittingstermijn en werden opgevolgd door leden Coen Brummer en Willem Verschuur. Ook Jasper Rijpma, oud-docent van het jaar en opvolger van Mark Rutte als onderwijsambassadeur, trad toe. Ikzelf werd benoemd tot nieuwe voorzitter. Daarnaast kondigde directeur-bestuurder Petra Reijnhoudt-Post na zeventien jaar haar vertrek aan. Begin 2025 heeft de raad Hedwig Verhoeven benoemd als haar tijdelijke opvolger. >>

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

>>

Bijeenkomsten en agenda

De raad van toezicht kwam vijf keer samen voor een reguliere vergadering en daarnaast voor verschillende losse overleggen. Naast het goedkeuren van de begroting en jaarrekening waren dit de belangrijkste agendaonderwerpen:

- De financiële situatie in relatie tot de gestegen kosten, plus onze kwaliteit en ambitie en daarmee de zoektocht naar extra inkomsten.
- De relatie met stakeholders, gemeente en het ministerie.
- De koers voor de komende jaren en de verbinding met Dordrecht.
- De professionalisering van de organisatie.
- De personele veranderingen in de raad van toezicht en op directieniveau.
- De actualisatie van de statuten.
- Het versterken van onze positie als kennisinstituut en -platform.
- Het vergroten van de zichtbaarheid en aantrekkelijkheid voor verschillende doelgroepen.
- Het overleg met onze wetenschappelijke raad van advies.

Woord van dank

De raad van toezicht wil alle medewerkers, vrijwilligers en anderen danken voor hun inzet en betrokkenheid bij het Nationaal Onderwijsmuseum.

Vooruitblik

In 2025 heeft het museum van twee belangrijke subsidienten, te weten de gemeente Dordrecht en het ministerie van OCW, te horen gekregen dat beide partijen voornemens zijn om de subsidie aan het museum af te bouwen. Besluitvorming hierover zal in het najaar van 2025 respectievelijk het voorjaar van 2026 plaatsvinden. Dit is de aanleiding voor het museum om in 2025 diverse scenario's uit te werken met betrekking tot de toekomst. De verwachting is dat het museum over geheel 2025 en 2026 open zal zijn voor het publiek.

Namens de raad van toezicht,
Peter Vrancken (voorzitter)

WETENSCHAPPELIJKE RAAD VAN ADVIES

Sinds 2021 heeft het Nationaal Onderwijsmuseum een wetenschappelijke raad van advies. Deze bestaat uit:

- Prof. dr. Hilda Amsing (voorzitter)
- Prof. em. dr. Sjoerd Karsten
- Dr. John Exalto
- Dr. Sarah van Ruyskensvelde
- Dr. Tina van der Vlies

Het doel van deze raad? Wetenschap verbinden met de museale praktijk. Door waardevolle, wetenschappelijke inzichten te delen op het gebied van pedagogiek, onderwijshistorie en jeugdcultuur. En bij te dragen aan de strategische koers en activiteiten van het museum. Daarnaast adviseren de leden – gevraagd en ongevraagd – over relevante ontwikkelingen en nieuwe initiatieven.

MEDEWERKERS

Onze organisatie bestaat uit een directeur-bestuurder, een enthousiast kernteam (12 fte) en een grote groep onmisbare vrijwilligers, stagiairs en freelance museumdocenten. In 2024 waren er 14 mensen in dienst, waarvan de meeste met een vast contract.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

VRIJWILLIGERS

Onze vrijwilligers zijn van onschatbare waarde. Eind 2024 waren er 85 actief – inclusief 15 nieuwe en 6 afscheidnemers. Drie anderen draaiden een keer proef, maar vonden het fysiek te zwaar of vonden ergens anders een (betaalde) baan.

De vrijwilligers vervullen verschillende rollen: als gastheer/-vrouw bij de receptie en in het Museumcafé, als collectieverwerker, als techneut of als onderhoudsmedewerker van het pand of de Museumtuin.
Door hun intrinsieke motivatie én harde werk zijn onze vrijwilligers onmisbaar. Vooral tijdens drukke vakantieperiodes konden we afgelopen jaar niet zonder hun gastvrijheid en flexibiliteit. Viel een collega onverwachts uit? Dan stond er altijd iemand klaar. Dit waarderen we enorm.

Als dank organiseerden we afgelopen jaar 2 borrels. Daarbij legde het vaste personeel de vrijwilligers in de watten met heerlijke hapjes en drankjes. Daarnaast organiseerde de vrijwilligerscoördinator een uitje naar het Dordrechts Museum – inclusief rondleiding, koffie en wat lekkers. Hún vrijwilligers kwamen ook een dagje bij ons. Zo konden we dit uitstapje ‘met gesloten beurs’ en dus goedkoop organiseren.

Verder kregen onze vrijwilligers 6 interne nieuwsbrieven met updates en museumnieuws. Uit hun reacties bleek hoe waardevol dit werk voor hen is. Er zijn zelfs vriendschappen ontstaan.

STAGIAIRES, PROMOVENDI EN STUDENTEN

Afgelopen jaar begeleidden we verschillende stagiaires, studenten en promovendi:

- Een student van de Reinwardt Academie rondde haar afstudeeronderzoek af naar de online communicatie van tentoonstelling *Aahhh..!*.
- Een andere student van de Reinwardt Academie rondde haar afstudeeronderzoek af over ons collectieregistratiesysteem TMS. Ze deed er verslag over in het rapport *Optimalisatie van collectieregistratie. Onderzoek, advies en handleiding*. Daarnaast schreef ze een werkhandleiding en organiseerde ze een workshop voor vrijwilligers die met TMS werken.
- Een student van de Universiteit Twente onderzocht in hoeverre teksten in natuurkundeboeken de afgelopen 70 jaar zijn veranderd.
- Een onderzoeker van Tilburg University kreeg begeleiding bij zijn promotieonderzoek naar de geschiedenis van het schoolhoofd.
- Een student van Avans Breda liep stage op onze afdeling Marketing en communicatie. En deed eigen onderzoek naar het benaderen van groepsvervoerders.
- Een student van ArtEZ hogeschool van de kunsten in Zwolle interviewde Jacques voor haar afstudeerscriptie *Schrijfprioriteit*.
- Twee studenten deden een dag onderzoek in de collectie voor hun afstudeerproject.
- Twee scholieren wilden de collectie inzien voor een werkstuk.

Daarnaast liepen een aantal enthousiaste studenten van het Johan de Witt gymnasium in Dordrecht hun maatschappelijke stage bij ons. Ze hielpen tijdens de vakanties en deden zo volop werkervaring op. Win-win.

Ook nieuw is onze samenwerking met de Dordtse Hans Petrischool (speciaal onderwijs). In 2024 hielp een enthousiaste en leergierige stagiair ons met het bereiden van al het lekkers in het Museumcafé.

Zieken

Het ziekteverzuim was in 2024 slechts 3 procent. Eén medewerker viel gedeeltelijk uit voor langere tijd.

Arbeidsvoorwaarden

Ondanks onze eigen rechtspositionering volgen we waar mogelijk de Museum-cao op het gebied van secundaire arbeidsvoorwaarden. Daarnaast werken we volgens de Fair Practice Code en voldoen we aan de publicatieplicht van de Wet not topinkomens. En voor museumdocente

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

volgen we de raamovereenkomst van de Beroepsvereniging voor rondleiders, museumacteurs en museumdocenten (BRAM).

Professionalisering

We hechten veel waarde aan professionalisering van onze organisatie. Daarom bieden we onze medewerkers continu kansen om zich verder te ontwikkelen. Ook voldoen we aan alle museale richtlijnen, en streven we naar een professionele en betrokken houding tegenover stakeholders en bezoekers.

Cursussen en workshops

Het verder professionaliseren van onze collectiemedewerkers richtte zich afgelopen jaar vooral op digitalisering, internationalisering en financiering. Met:

- Bijeenkomsten van het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) en Erfgoedhuis Zuid-Holland – om kennis over collectieregistratiesystemen en beheer te vergroten.
- Advies van een data-cleaner – die vertelde hoe je vervuilde data in het collectieregistratiesysteem kunt opschonen.
- Een bijeenkomst International Network of Education History Collections (INHEC: een internationale samenwerking tussen beheerders van onderwijserfgoed) - over onderwijscollecties ontstaan in conflictsituaties. Dit leidde tot het idee voor een gezamenlijke tentoonstelling in 2025.
- De leergang De kunst van het vragen (Universiteit Utrecht) – over het mecenaat in een wetenschappelijke context.

Leden van de Werkgroep toegankelijkheid kregen:

- Een workshop Digitale toegankelijkheid – vol tips voor het verbeteren van digitale middelen zoals website en audiotour.
- Een sessie van het Erfgoedhuis Zuid-Holland - over het verbeteren van de toegankelijkheid van ons museum.

Medewerkers van Marketing en communicatie gingen aan de slag met:

- Een kennissessie - over AI, de voordelen, manieren om te gebruiken, maar ook de valkuilen.
- Een werksessie - over het Culturele Doelgroepen Model, hulp bij het gebruiken en analyseren van de beschikbare data.
- Een workshop Buitenlands toerisme – over de potentie die dit kan bieden en waar je rekening mee kunt houden.

Transparantie en vertrouwen

Onze administratie is actueel en transparant. In 2024 hebben we relevante informatie nog toegankelijker gemaakt voor collega's. Het ontruimingsplan is geactualiseerd en er is een personeelshandboek in ontwikkeling. Ook hebben we sinds afgelopen jaar een vertrouwenspersoon van bureau Valienta in dienst.

VRIENDEN

De Vriendenclub van het museum bestaat nu drie jaar en heeft 65 leden. Twee vrijwilligers beheren de ledenadministratie en organiseren normaliter activiteiten. In 2024 is dit laatste door persoonlijke omstandigheden niet gelukt. Dat toont maar weer eens aan hoe afhankelijk we zijn van vrijwilligers. Daarom richtten we ons aan het eind van vorig jaar op het neerzetten van een meer solide basis voor de vriendenvereniging en de inbedding hiervan.
Vanaf 2025 krijgen de vrijwilligers ondersteuning van twee vaste medewerkers. Het doel hiervan is vooral om meer leden (en dus meer inkomsten) te werven en de betrokkenheid onder de huidige leden te vergroten. Zodat zij lid blijven én misschien anderen enthousiast maken voor de Vriendenclub. Daarom zijn introducees welkom bij verschillende vriendenactiviteiten en krijgen ze korting op de museumentree.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

GEBOUW

Ons gebouw De Holland werd tien jaar geleden gerestaureerd. In 2023 kwam er een nieuw onderhoudsplan voor de komende vijf jaar. Maar door te weinig capaciteit en financiële middelen konden we in 2024 geen grote stappen zetten. Ook de wisseling en ziekte van de gemeentelijke gebouwbeheerder zorgden voor vertraging. Wat wél kon: onze technische vrijwilligers pakten de nodige ad-hoc klussen op. Daardoor ziet ons gebouw er alsnog tiptop uit.

De schoorsteen van De Holland
Het blijft een actueel thema: het terugplaatsen van de schoorsteen op ons prachtige pand. Ook afgelopen jaar kreeg dit project onze aandacht én die van de Dordtse pers. Een gepensioneerde architect meldde zich bij ons en leidt dit project nu vrijwillig. Wordt vervolgd!

Uit de mini-expositie over de Holland: 2 foto's van het pand. 1 uit 1939 en 1 actuele foto. (Foto links Fenna Kwakernaak. Foto rechts Hans Spies - collectie Nederlands Fotomuseum)

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Meisje schrijft met inkt en kroontjespen
(foto: Fenna Kwakernaak)

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

FINANCIËN 2024

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

FINANCIEEL RESULTAAT

In 2024 stond het Nationaal Onderwijsmuseum voor financiële uitdagingen. De totale baten waren iets lager dan begroot, maar dit werd deels gecompenseerd door extra inkomsten – uit detachering en subsidies.

Dankzij ons strakke kostenbeheer bleven de lasten ruim onder de begroting. Het eigen verdienvermogen was 33 procent. Een mooie score! Toch blijft onze financiële ruimte beperkt. Voor 2025 voorzien we een tekort. Dit vraagt om strategische keuzes. Daarom zetten we in op een nóg hoger eigen verdienvermogen én verbreding van onze financiële basis.

Baten
De totale baten voor 2024 waren € 1.538.665. Dat is € 47.725 lager dan begroot. Dit komt door het doorschuiven van tentoonstellingen naar 2025. Gelukkig werd dit tekort grotendeels gecompenseerd door extra inkomsten uit detacheringen en de incidentele subsidie van € 69.759.

Jaarlijks terugkerende baten:

- Instellingssubsidies van gemeente Dordrecht en ministerie van OCW
  Totaal: € 1.037.570 tegenover een begroting van € 967.896. De subsidie van gemeente Dordrecht wordt jaarlijks geïndexeerd. Die van het ministerie is in 2024 voor het eerst sinds 2013 verhoogd met 4 procent.
- Subsidies uit fondsenwerving
  Deze waren in 2024 aanmerkelijk lager dan begroot – door het noodgedwongen doorschuiven van tentoonstellingen en het strakke beheer van de lasten.
- Inkomsten uit entree, sponsoring, de Museumshop, rondleidingen, educatieve programmeringen, zaalverhuur, giften en opbrengsten uit bruikleen, verhuur van tentoonstellingen en meer
  De hoogte hiervan wisselt elk jaar.
- Doorbelaste personele inzet
  Deze was extra hoog dit jaar – door detacheringen van medewerkers op projecten buiten het museum.
- € 31.000 aan aangevraagde subsidies
  Eén van het Mondriaan Fonds en één van het Netwerk Digitaal Erfgoed.

Lasten
De totale lasten voor 2024 bedroegen € 1.507.715 - tegenover een begroting van € 1.745.715. De personeelskosten en huisvestingskosten vormden samen het grootste deel van de lasten. De rest van de lasten hebben we strak beheerd. Zo waren die voor tentoonstellingen en andere activiteiten lager dan begroot.

Aan het eind van 2024 was het eigen vermogen € 64.036 - na bijtelling van het positieve resultaat. De bestemmingsreserve voor tentoonstellingen is volledig gebruikt.

De financiële ruimte is nu minimaal en dit brengt de continuïteit van onze organisatie in gevaar.

EIGEN VERDIENVERMOGEN

Ons eigen verdienvermogen werd in 2024 op de proef gesteld. Door het strakke kostenbeheer en uitstel van tentoonstellingen en andere activiteiten, kwam er minder eigen geld binnen dan gehoopt. Ook de inkomsten uit aanvullende fondsen bleven achter.

VOORUITBLIK NAAR 2025

2025 wordt een jaar van transitie voor het museum. De gemeente Dordrecht en het ministerie van OCW hebben aangekondigd de subsidies op termijn te beëindigen. Desondanks blijft het museum het gehele jaar geopend voor publiek.Het ministerie van OCW heeft aangegeven het museum in elk geval tot medio 2027 te blijven financieren. Met de gemeente Dordrecht is een subsidieovereenkomst afgesloten tot en met eind 2027. Voor de periode daarna is het belangrijk om de toekomst van de nationale collectie onderwijserfgoed en de kennisfunctie te borgen bij een publieke instelling in Nederland.

Het vertrek van de directeur eind 2024, in combinatie met de aankondigingen van

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

subsidiegevers, heeft geleid tot additionele – niet begrote – kosten. Deze hebben onder meer betrekking op interim-management en externe advisering.Vanwege deze extra kosten wordt de ambitieuze, maar krappe begroting voor 2025 op dit moment herzien. Hierover zijn gesprekken gaande met beide subsidiegevers. Er wordt gekeken naar mogelijke bezuinigingen in 2025, maar deze raken direct het verdienvermogen van het museum. Ook is meer wendbaarheid nodig in de financiële organisatie om een transitie goed te kunnen starten. In de komende maanden werkt het museum – samen met beide overheden en andere betrokkenen – aan realistische scenario's voor de komende jaren.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

VERKORTE JAARREKENING 2024

Baten					Lasten				
Opbrengst museum					***Besteed aan activiteiten***				
Entreegelden	€	98.326,00							
Opbrengsten rondleidingen en gastlessen	€	55.901,00			Presentatie	€	57.671,00		
Opbrengst horeca	€	146.707,00			Collectie	€	12.596,00		
Opbrengst zaalverhuur	€	27.576,00			Educatie	€	55.952,00		
Opbrengst museumshop	€	21.415,00			Marketing en communicatie	€	57.649,00		
Donaties en subsidies fondsen	€	63.012,00			*Subtotaal*			€	183.868,00
Overige opbrengsten	€	81.158,00							
Subtotaal			€	494.095,00	***Uitvoeringskosten***				
					Personeelskosten	€	668.751,00		
Subsidies van overheden					Afschrijvingen	€	32.191,00		
Ministerie van OCW	€	641.759,00			Huisvestingskosten	€	407.412,00		
Gemeente Dordrecht	€	395.811,00			Algemene uitvoeringskosten	€	149.887,00		
Subtotaal			€	1.037.570,00	Inkopen	€	65.606,00		
					Subtotaal			€	1.323.847,00
Sponsoring en partners			€	7.000,00					
Totale baten			**€**	**1.538.665,00**	**Totale lasten**			**€**	**1.507.715,00**
Resultaat			**€**	**30.950,00**					

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

onderwijsmuseum

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Jaarverslag 2024

BESTUURSVERSLAG 2024 (Geactualiseerd d.d. 6 december 2025)

INLEIDING

2024 was een dynamisch jaar voor het Nationaal Onderwijsmuseum met 33.543 bezoekers en verbeteringen op allerlei punten. De randprogrammering werd uitgebreid en de educatieve programma's werden verbreed, zodat bezoekers echt in elke levensfase van hun ontwikkeling bij het museum terechtkunnen. Het museum wil meer zijn dan een plek waarin de 'alledaagse geschiedenis' van het onderwijs te zien is. Het wil een aansprekende plek zijn waar de geschiedenis, actualiteit en toekomst van het Nederlandse onderwijs te zien, te beleven, te onderzoeken en te bevragen is. Dit gebeurt met verfrissende programmering met aandacht voor actuele vraagstukken in onderwijs en samenleving.

Om dat te ondersteunen werd in 2024 een onderzoek gerealiseerd naar de mogelijke uitbreiding van de kennisfunctie (in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)). De indexering van de subsidie vanuit het ministerie van OCW werd sinds 2013 hervat én de gemeente Dordrecht gaf extra subsidie voor uitgebreide en verdiepende randprogrammering. Het museum trok - naast lokale, regionale en landelijke aandacht - dit jaar weer meer internationaal de aandacht: met aap noot mies – *Lesenlernen mit Bildern in den Niederlanden* in Berlijn. Stuk voor stuk ontwikkelingen die mooi aansloten bij de koers van de afgelopen jaren.

"Hét museum waar de geschiedenis, actualiteit en toekomst van het Nederlandse onderwijs is te zien, te beleven, te onderzoeken en te bevragen."

FINANCIEEL RESULTAAT

In 2024 stond het Nationaal Onderwijsmuseum voor financiële uitdagingen. De totale baten waren iets lager dan begroot, maar dit werd deels gecompenseerd door extra inkomsten – uit detachering en subsidies. Dankzij ons strakke kostenbeheer bleven de lasten ruim onder de begroting. Het eigen verdienvermogen was 33 procent. Een mooie score! Toch blijft onze financiële ruimte beperkt. Voor 2025 voorzien we een tekort. Dit vraagt om strategische keuzes. Daarom zetten we in op een nóg hoger eigen verdienvermogen én verbreding van onze financiële basis.

Baten

De totale baten voor 2024 waren € 1.538.665. Dat is € 47.725 lager dan begroot. Dit komt door het doorschuiven van tentoonstellingen naar 2025. Gelukkig werd dit tekort grotendeels gecompenseerd door extra inkomsten uit detacheringen en de incidentele subsidie vanuit het ministerie van OCW van € 69.759.

Jaarlijks terugkerende baten:

- Instellingssubsidies van gemeente Dordrecht en ministerie van OCW

Totaal: € 1.037.570 tegenover een begroting van € 967.896. De subsidie van gemeente Dordrecht wordt jaarlijks geïndexeerd. Die van het ministerie is in 2024 voor het eerst sinds 2013 verhoogd met 4 procent.

- Subsidies uit fondsenwerving

Deze waren in 2024 aanmerkelijk lager dan begroot – door het noodgedwongen doorschuiven van tentoonstellingen en het strakke beheer van de lasten.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

• Inkomsten uit entree, sponsoring, de Museumshop, rondleidingen, educatieve programmeringen, zaalverhuur, giften en opbrengsten uit bruikleen, verhuur van tentoonstellingen en meer. De hoogte hiervan wisselt elk jaar.
• Doorbelaste personele inzet
Deze was extra hoog dit jaar – door detacheringen van medewerkers op projecten buiten het museum.
• € 31.000 aan aangevraagde subsidies
Eén van het Mondriaan Fonds en één van het Netwerk Digitaal Erfgoed.

Lasten
De totale lasten voor 2024 bedroegen € 1.507.715 - tegenover een begroting van € 1.745.715. De personeelskosten en huisvestingskosten vormden samen het grootste deel van de lasten. De rest van de lasten hebben we strak beheerd. Zo waren die voor tentoonstellingen en andere activiteiten lager dan begroot.
Aan het eind van 2024 was het eigen vermogen € 64.036 - na bijtelling van het positieve resultaat. De bestemmingsreserve voor tentoonstellingen is volledig gebruikt.
De financiële ruimte is minimaal.

EIGEN VERDIENVERMOGEN
Ons eigen verdienvermogen werd in 2024 op de proef gesteld. Door het strakke kostenbeheer en uitstel van tentoonstellingen en andere activiteiten, kwam er minder eigen geld binnen dan gehoopt. Ook de inkomsten uit aanvullende fondsen bleven achter.

ACTIVITEITEN NA BALANSDATUM
2025 wordt een jaar van transitie voor het museum. De gemeente Dordrecht kondigde op 7 februari 2025 het voornemen aan vanwege bezuinigingen de gemeentelijke subsidie aan het Onderwijsmuseum te willen beëindigen na 2027. In antwoord hierop gaf ook het ministerie van OCW te kennen vanwege algemene bezuinigingen de rijkssubsidie te beëindigen vanaf 2027. Het vertrek van de directeur eind 2024, in combinatie met de aankondigingen van beide subsidiegevers, heeft geleid tot additionele – niet begrote – kosten. Deze hebben onder meer betrekking op interim-management en externe advisering. De berichtgeving vanuit beide subsidienten zorgde ervoor dat de werving van een nieuwe directeur tot stilstand kwam in april. Vanwege de extra kosten moest de ambitieuze, maar krappe begroting voor 2025 worden herzien. Hierover startte het museum in juni gesprekken met beide subsidiegevers. Er is gekeken naar mogelijke bezuinigingen in 2025, maar deze raakten direct het verdienvermogen van het museum. Ook was meer wendbaarheid wenselijk in de financiële organisatie om een transitie goed te kunnen starten. In de zomermaanden werkte het museum – samen met beide overheden en andere betrokkenen – aan realistische scenario's voor de komende jaren.

Desondanks bleef het museum het gehele jaar geopend voor publiek. Op 26 mei ontving het Onderwijsmuseum de brief van het ministerie van OCW waarin de subsidie per 1 januari 2027 wordt beëindigd. Het museum kan voor dat jaar nog een projectsubsidie aanvragen voor het afronden van de werkzaamheden. Daarmee geeft het ministerie aan het museum in elk geval tot medio 2027 te blijven financieren.
Met de gemeente Dordrecht is een subsidieovereenkomst afgesloten tot en met eind 2027. In juni 2025 stemde de gemeenteraad van Dordrecht met overgrote meerderheid vóór de VSP-motie en het behoud van gemeentelijke subsidie aan het Onderwijsmuseum. Het College van B&W nam de motie over, mits de subsidie vanuit OCW ook gecontinueerd zou worden.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Op 30 september jl. stemde de Tweede Kamer met 86 stemmen vóór de Roodenburg-motie (D66) tot behoud van de rijkssubsidie aan het Onderwijsmuseum.
In juni diende het museum een herziene begroting in bij beide subsidienten. Het tekort werd tijdelijk opgevangen door het uitstellen van de huurbetalingen en het museum startte overleggen met beide overheden over een oplossing. Die oplossing kwam er en zowel OCW als de gemeente Dordrecht besloten het museum tegemoet te komen en het tekort 50:50 aan te vullen via een extra subsidie in dit jaar. Hiermee was het tekort op de begroting opgelost en werd de herziene begroting 2025 vastgesteld.

Tegelijkertijd hebben we met ons team van toegewijde collega's en vrijwilligers laten zien waar we voor staan. We hebben gezocht naar wat nog wél mogelijk was en bewezen dat het museum van waarde is voor Dordrecht én voor Nederland. We openden de tentoonstelling *Jetses. Kunst voor de Klas* op 3 juli en zagen een toename van bezoekers sinds de opening. Een positief teken. De bezoekerscijfers bevestigen dit: na de eerste zes maanden hebben we al 50% van onze doelstelling behaald en liggen we daarmee keurig op schema. We laten zien dat het museum inhoudelijk en programmatisch springlevend is. Wij gaan moedig en met overtuiging verder. Strijdbaar, creatief en met toewijding.

Staatssecretaris Koen Becking (VVD) deelde op 21 november jl. de reactie op de aangenomen D66-motie door de niet over te nemen vanwege een ondeugdelijke financiering vanuit de onderwijsbegroting. D66 en het museum hebben beiden aangegeven het hierbij niet te laten zitten en in verweer te komen tegen het besluit. Dit verweer zal zijn vorm krijgen in januari/februari 2026 tijdens het debat in de Tweede Kamer over de onderwijsbegroting. Daarnaast houdt het museum goede hoop dat tijdens de formatie van een nieuw kabinet het museum wordt meegenomen door D66 in de onderhandelingen.
De subsidieaanvraag voor 2026 is inmiddels goedgekeurd door het ministerie van OCW en de subsidieaanvraag van de gemeente Dordrecht loopt.

DIRECTIE
Het Nationaal Onderwijsmuseum is een stichting met een eigen rechtspositie. Het wordt geleid door een bestuur en een raad van toezicht (rvt). Tot december 2024 was de dagelijkse leiding in handen van directeur-bestuurder Petra Reijnhoudt-Post, die verantwoordelijk was voor het beleid en de organisatie. Na haar vertrek nam de oud-voorzitter van de rvt, Toine Maes, Petra's rol tijdelijk over. De directie, rvt en de vaste en vrijwillige medewerkers hadden afgelopen jaar maar één doel: samen zorgen voor een optimale bedrijfsvoering.

MEDEWERKERS
Afgelopen jaar bestond het team van medewerkers uit veertien bevlogen professionals - ondersteund door een enthousiaste groep vrijwilligers en museumdocenten. De directeur-bestuurder weet zich ondersteunt door een professioneel en enthousiast kernteam (12 fte) en een grote groep onmisbare vrijwilligers, stagiairs en freelance museumdocenten.

VRIJWILLIGERS
Onze vrijwilligers zijn van onschatbare waarde. Eind 2024 waren er 85 actief – inclusief 15 nieuwe en 6 afscheidnemers. Drie anderen draaiden een keer proef, maar vonden het fysiek te zwaar of vonden ergens anders een (betaalde) baan.

De vrijwilligers vervullen verschillende rollen: als gastheer/-vrouw bij de receptie en in het Museumcafé, als collectieverwerker, als techneut of als onderhoudsmedewerker v

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

pand of de Museumtuin. Door hun intrinsieke motivatie én harde werk zijn onze vrijwilligers onmisbaar. Vooral tijdens drukke vakantieperiodes konden we afgelopen jaar niet zonder hun gastvrijheid en flexibiliteit. Viel een collega onverwachts uit? Dan stond er altijd iemand klaar. Dit waarderen we enorm. Als dank organiseerden we afgelopen jaar 2 borrels. Daarbij legde het vaste personeel de vrijwilligers in de watten met heerlijke hapjes en drankjes. Daarnaast organiseerde de vrijwilligerscoördinator een uitje naar het Dordrechts Museum – inclusief rondleiding, koffie en wat lekkers. Hún vrijwilligers kwamen ook een dagje bij ons. Zo konden we dit uitstapje 'met gesloten beurs' en dus goedkoop organiseren. Verder kregen onze vrijwilligers 6 interne nieuwsbrieven met updates en museumnieuws. Uit hun reacties bleek hoe waardevol dit werk voor hen is. Er zijn zelfs vriendschappen ontstaan.

RAAD VAN TOEZICHT

De raad van toezicht kwam vijf keer samen voor een reguliere vergadering en daarnaast voor verschillende losse overleggen. Naast het goedkeuren van de begroting en jaarrekening waren dit de belangrijkste agendaonderwerpen:

- De financiële situatie in relatie tot de gestegen kosten, plus onze kwaliteit en ambitie en daarmee de zoektocht naar extra inkomsten.
- De relatie met stakeholders, gemeente en het ministerie.
- De koers voor de komende jaren en de verbinding met Dordrecht.
- De professionalisering van de organisatie.
- De personele veranderingen in de raad van toezicht en op directieniveau.
- De actualisatie van de statuten.
- Het versterken van onze positie als kennisinstituut en -platform.
- Het vergroten van de zichtbaarheid en aantrekkelijkheid voor verschillende doelgroepen.
- Het overleg met onze wetenschappelijke raad van advies.

WETENSCHAPPELIJKE RAAD VAN ADVIES

Sinds 2021 heeft het Nationaal Onderwijsmuseum een wetenschappelijke raad van advies. Deze bestaat uit:

- Prof. dr. Hilda Amsing (voorzitter)
- Prof. em. dr. Sjoerd Karsten
- Dr. John Exalto
- Dr. Sarah van Ruyskensvelde
- Dr. Tina van der Vlies

Het doel van deze raad? Wetenschap verbinden met de museale praktijk. Door waardevolle, wetenschappelijke inzichten te delen op het gebied van pedagogiek, onderwijshistorie en jeugdcultuur. En bij te dragen aan de strategische koers en activiteiten van het museum. Daarnaast adviseren de leden – gevraagd en ongevraagd – over relevante ontwikkelingen en nieuwe initiatieven.

WOORD VAN DE VOORZITTER RvT

Peter Vrancken – de nieuwe voorzitter van de raad van toezicht – schreef het al in zijn voorwoord: 2024 was een jaar met verschillende gezichten. Hij deelt zijn uitgebreide ervaring:

2024: EEN JAAR MET UITDAGINGEN EN SUCCESSEN

Collectie tonen en kennis delen

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

In 2024 werkte het Nationaal Onderwijsmuseum aan nieuwe tentoonstellingen: één over Indische schoolplaten en één over illustrator Cornelis Jetses. We verlengden de succesvolle tentoonstelling Aahhh..! en de bezoekersaantallen kropen omhoog.

Ook besteedden we veel tijd aan onze kennisfunctie. We willen een museum zijn dat niet alleen de onderwijshistorie koestert en bewaakt, maar ook betekenis heeft op het snijvlak van onderwijsbeleid en -historie, en van daaruit reflecteert op actuele, maatschappelijke en onderwijskundige vraagstukken.
Afgelopen jaar gebeurde dit onder andere via tentoonstellingen, lezingen en het ontsluiten van de collectie.

Kleine(re) stappen
Tegelijkertijd waren onze middelen beperkt en dit remde ons af. De ontwikkeling van onze kennisfunctie in combinatie met de financiële omstandigheden vroegen om veel overleg met het ministerie van OCW en gemeente Dordrecht. In 2024 kregen we voor het eerst sinds lange tijd weer een indexering op de subsidie van de rijksoverheid en ontvingen we een extra bijdrage van het ministerie en de gemeente. Waarvoor onze hartelijke dank.

Op zoek naar nieuwe financiering
Het beeld van 2024? Herstellende bezoekersaantallen, relevante en gewaardeerde tentoonstellingen en toch geldzorgen. We moeten constateren dat onze financiële positie zorgelijk is – vooral wat betreft de basisorganisatie. Voor de raad van toezicht aanleiding om afgelopen jaar te zoeken naar verbreding van de financieringsmix en uitbreiding van onze doelgroepen.

Personele veranderingen
In 2024 veranderde ook de samenstelling van de raad van toezicht. In september namen we afscheid van voorzitter Toine Maes en lid Leon Peeters. Zij bereikten het einde van hun zittingstermijn en werden opgevolgd door leden Coen Brummer en Willem Verschuur. Ook Jasper Rijpma, oud-docent van het jaar en opvolger van Mark Rutte als onderwijsambassadeur, trad toe. Ikzelf werd benoemd tot nieuwe voorzitter. Daarnaast kondigde directeur-bestuurder Petra Reijnhoudt-Post na zeventien jaar haar vertrek aan. Begin 2025 heeft de raad Hedwig Verhoeven benoemd als haar tijdelijke opvolger.

Woord van dank
De raad van toezicht wil alle medewerkers, vrijwilligers en anderen danken voor hun inzet en betrokkenheid bij het Nationaal Onderwijsmuseum.

Vooruitblik
In 2025 heeft het museum van twee belangrijke subsidienten, te weten de gemeente Dordrecht en het ministerie van OCW, te horen gekregen dat beide partijen voornemens zijn om de subsidie aan het museum af te bouwen. Besluitvorming hierover zal in het najaar van 2025 respectievelijk het voorjaar van 2026 plaatsvinden. Dit is de aanleiding voor het museum om in 2025 diverse scenario's uit te werken met betrekking tot de toekomst. De verwachting is dat het museum over geheel 2025 en 2026 open zal zijn voor het publiek.

Namens de raad van toezicht,
Peter Vrancken (voorzitter)

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Jaarrekening Nationaal Onderwijsmuseum
2024

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Nationaal Onderwijsmuseum

Balans per 31 december 2024 (na resultaatbestemming)

ACTIVA

		31-12-2024	31-12-2023
Vaste activa			
Materiële vaste activa	**1**		
Gebouw De Holland		13.680	40.456
Inventaris		6.719	5.580
Hard- en software		5.993	8.587
Vooruitbetaling op vaste activa		1.434	0
Totaal vaste activa		27.826	54.623
Vlottende activa			
Voorraden			
Winkel		8.257	11.909
Horeca		5.282	4.875
Totaal voorraden		13.539	16.784
Debiteuren	**2**	44.404	36.288
Nog te factureren bedragen	**3**	42.782	50.728
Belastingen en sociale lasten	**4**	23.527	50.948
Vooruitontvangen facturen	**5**	54.143	29.033
Nog te ontvangen subsidies/bijdragen	**6**	0	43.550
Overige nog te ontvangen bedragen	**7**	191	199
Totaal vorderingen		165.047	210.746
Totaal vlottende activa		178.586	227.530
Liquide middelen	**8**	95.910	59.774
Totaal activa		302.322	341.927

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

PASSIVA

		31-12-2024	31-12-2023
Reserves			
Algemene reserve	**9**	-32.066	-34.395
Bestemmingsreserve tentoonstellingen	**10**	0	0
Bestemmingsfonds Schoorsteen	**11**	18.474	18.419
Bestemmingsfonds Erfgoedstarters	**12**	6.979	0
Samengestelde egalisatiereserve	**13**	70.649	49.062
		64.036	33.086
Voorzieningen			
Groot onderhoudsvoorziening	**14**	0	48.352
Kortlopende schulden			
Crediteuren	**15**	68.596	159.172
Belastingen en sociale lasten	**16**	8.203	22.564
Overige kortlopende schulden	**17**	120.609	78.753
Nog te besteden subsidies	**18**	40.878	0
Totaal kortlopende schulden		238.286	260.489
Totaal passiva		302.322	341.927

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

BATEN		Realisatie 2024	Begroting 2024	Realisatie 2023
Publieksinkomsten				
Inkomsten uit entree		49.553	55.860	53.117
Inkomsten uit vergoeding museumkaart		55.901	59.160	68.026
Inkomsten uit rondleidingen/gastlessen		48.773	25.625	30.774
		154.227	140.645	151.917
Sponsorinkomsten				
Sponsoring		7.000	6.000	10.250
		7.000	6.000	10.250
Overige inkomsten				
Museumcafé, inclusief catering		146.707	151.524	152.740
Museumshop		21.415	27.500	24.584
Zakelijke verhuur		27.576	32.000	37.042
Bruikleenverkeer		2.615	2.400	2.708
Overige inkomsten:				
Doorbelaste personele inzet		78.243	16.150	8.662
overige opbrengsten		300	0	0
		276.856	229.574	225.736
Subsidies overheid	**19**			
Ministerie OCW		572.000	572.000	550.000
Incidentele subidie Ministerie OCW		69.759	0	0
Gemeente Dordrecht		395.811	395.896	349.492
Incidentele subidie Gemeente Dordrecht		0	0	50.000
		1.037.570	967.896	949.492
Subsidies/bijdragen privaat				
Bijdrage Vriendenvereniging		1.618	1.875	1.767
Giften		3.913	1.000	0
Fondsenwerving	**20**	57.481	239.400	308.378
		63.012	242.275	310.145
Totaal baten		1.538.665	1.586.390	1.647.540

blad 72

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Staat van baten en lasten

LASTEN		Realisatie 2024	Begroting 2024	Realisatie 2023
Besteed aan activiteiten				
Marketing & Communicatie	**21**	57.649	56.800	45.174
Collectie	**22**	12.596	12.000	13.266
Presentatie	**23**	57.671	253.096	289.641
Educatie	**24**	55.952	25.625	33.645
		183.868	347.521	381.726
Uitvoeringskosten				
Personeelskosten	**25**	668.751	634.747	620.194
Afschrijvingen	**26**	32.191	36.996	35.537
Huisvestingskosten	**27**	407.412	475.145	431.092
Kosten bedrijfsvoering	**28**	76.647	83.852	83.157
Kosten externe dienstverlening	**29**	73.240	90.180	74.739
		1.258.241	1.320.920	1.244.719
Inkopen				
Inkopen en kosten horeca	**30**	53.949	61.524	59.245
Inkopen museumshop	**31**	10.835	13.750	18.639
Inkopen tbv zaalverhuur	**32**	822	2.000	1.592
		65.606	77.274	79.476
Totale lasten		1.507.715	1.745.715	1.705.921
Resultaat		**30.950**	**-159.325**	**-58.381**
Resultaatbestemming				
Toevoeging algemene reserve		2.329	0	0
Onttrekking algemene reserve		0	-110.263	0
Toevoeging best. reserve tentoonstelling		0	0	0
Onttrekking best. reserve tentoonstelling		0	0	-22.219
Toevoeging best. Fonds Schoorsteen		55	0	0
Onttrekking best. Fonds Schoorsteen		0	0	0
Toevoeging best. Fonds Erfgoedstarter		6.979	0	0
Onttrekking best. Fonds Erfgoedstarter		0	0	0
Toevoeging egalisatie reserve		21.587	0	0
Onttrekking egalisatie reserve		0	-49.062	-36.162
		30.950	**-159.325**	**-58.381**

R.K.
blad
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Informatie over de rechtspersoon

Naam
Stichting Nationaal Onderwijsmuseum

Rechtsvorm
Stichting

Zetel
Dordrecht

Registratienummer bij de Kamer van Koophandel
41130319

Activiteiten
De organisatie heeft als SBI-code 91021 en verricht met name activiteiten op het gebied van:
het exploiteren van een museum

Vestigingsadres
Burgemeester de Raadtsingel 97
3311 JG Dordrecht

Continuïteit
In 2025 heeft het museum van twee belangrijke subsidienten, te weten de gemeente Dordrecht en het ministerie van OCW, te horen gekregen dat beide partijen voornemens zijn om de subsidie aan het museum af te bouwen. Besluitvorming hierover zal in het najaar van 2025 respectievelijk het voorjaar van 2026 plaatsvinden. Dit is de aanleiding voor het museum om in 2025 diverse scenario's uit te werken met betrekking tot de toekomst. De verwachting is dat het museum over geheel 2025 en 2026 open zal zijn voor het publiek. Een mogelijk scenario is dat met de afbouw van het museum rekening wordt gehouden vanaf eind 2026. Welke vorm dit zal krijgen is nog niet bekend.

De in de onderhavige jaarrekening gehanteerde grondslagen van waardering en resultaatbepaling zijn dan ook gebaseerd op de veronderstelling van continuïteit van de stichting.

Schattingen
Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt de leiding van Stichting Nationaal Onderwijsmuseum zich verschillende oordelen en schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Foutherstel

In de jaarrekeningen van voorgaande jaren zijn opbrengsten uit crowdfunding inzake de schoorsteen van gebouw De Holland als kortlopende schuld opgenomen op de balans. Echter op basis van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving voor micro- en kleine rechtspersonen, 'C1 Kleine Organisaties-zonder-winststreven', dienen giften met een bijzondere bestemming die nog niet besteed zijn via resultaatbestemming in een bestemmingsfonds te worden opgenomen.
Gezien voorgaande is dit in de vergelijkende cijfers van de jaarrekening aangepast en is een bedrag van € 18.419 toegevoegd aan het vermogen in een bestemmingsfonds. Het foutherstel heeft geen invloed op het resultaat van het huidige of voorgaande boekjaar.

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving voor micro- en kleine rechtspersonen "C1 Kleine Organisaties-zonder-winststreven (RJk-C1), alsmede de voorschriften vanuit de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS.
Activa en passiva worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen. Met deze referenties wordt verwezen naar de toelichting.
Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts opgenomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar, met uitzondering van het toegepaste foutherstel zoals opgenomen in de desbetreffende paragrafen. Aanpassingen zijn doorgevoerd in de vergelijkende cijfers, indien dit het inzicht verbeterd.

Functionele valuta

De posten in de jaarrekening worden gewaardeerd met inachtneming van de valuta van de economische omgeving waarin de stichting haar activiteiten voornamelijk uitoefent (de functionele valuta). De jaarrekening is opgesteld in euro's; dit is zowel de functionele als de presentatievaluta.

Materiële vaste activa

Bedrijfsgebouwen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte toekomstige gebruiksduur. Er wordt rekening gehouden met de bijzondere waardeverminderingen die op balansdatum worden verwacht. Voor de vaststelling of voor een materieel vast actief sprake is van een bijzondere waardevermindering wordt verwezen naar de desbetreffende paragraaf.
Overige materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs inclusief direct toerekenbare kosten, onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte toekomstige gebruiksduur en bijzondere waardeverminderingen.
Subsidies op investeringen worden in mindering gebracht op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs van de activa waarop de subsidies betrekking hebben.
Voor de toekomstige kosten van groot onderhoud aan de bedrijfsgebouwen is een voorziening voor groot onderhoud gevormd. De toevoeging aan de voorziening wordt bepaald op basis van het geschatte bedrag van het onderhoud en de periode die telkens tussen de werkzaamheden van groot onderhoud verloopt.

blad 75 R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

De stichting beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort.
Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Een bijzonder-waardeverminderingsverlies wordt direct als last verwerkt in de staat van baten en lasten onder gelijktijdige verlaging van de boekwaarde van het betreffende actief.

De opbrengstwaarde wordt in eerste instantie ontleend aan een bindende verkoopovereenkomst; als die er niet is, wordt de opbrengstwaarde bepaald met behulp van de actieve markt waarbij normaliter de gangbare biedprijs geldt als marktprijs. De in aftrek te brengen kosten bij het bepalen van de opbrengstwaarde zijn gebaseerd op de geschatte kosten die rechtstreeks kunnen worden toegerekend aan de verkoop en nodig zijn om de verkoop te realiseren.

Voor de bepaling van de bedrijfswaarde wordt een inschatting gemaakt van de toekomstige netto kasstromen bij voortgezet gebruik van het actief/de kasstroomgenererende eenheid; vervolgens worden deze kasstromen contant gemaakt waarbij een disconteringsvoet wordt gehanteerd. De disconteringsvoet geeft geen risico's weer waarmee in de toekomstige kasstromen al rekening is gehouden.

Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

Voorraden

De voorraden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs of lagere opbrengstwaarde.
De verkrijgings- of vervaardigingsprijs bestaat uit alle kosten die samenhangen met de verkrijging of vervaardiging alsmede de gemaakte kosten om de voorraden op hun huidige plaats en in hun huidige staat te brengen.
De opbrengstwaarde is de geschatte verkoopprijs onder aftrek van direct toerekenbare verkoopkosten. Bij de bepaling van de opbrengstwaarde wordt rekening gehouden met de incourantheid van de voorraden.

Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie, inclusief de transactiekosten indien materieel. Vorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Dit is meestal de nominale waarde. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Voorzieningen

Algemeen
Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten.

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. Onderhoudsvoorzieningen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. De overige voorzieningen worden gewaardeerd tegen de contante waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen af te wikkelen, tenzij de tijdswaarde van geld niet materieel is. Als de periode waarover de uitgaven contant worden gemaakt maximaal een jaar is, wordt de voorziening tegen nominale waarde gewaardeerd. Wanneer het de verwachting is dat een derde de verplichtingen vergoedt, en wanneer het waarschijnlijk is dat deze vergoeding zal worden ontvangen bij de afwikkeling van de verplichting, dan wordt deze vergoeding als een actief in de balans opgenomen.

Voorziening groot onderhoud
De voorziening voor groot onderhoud wordt bepaald op basis van de te verwachten kosten over een reeks van jaren. De voorziening wordt lineair opgebouwd. Uitgevoerd onderhoud, wat voorzien is, wordt ten laste van deze voorziening gebracht.

Kortlopende schulden
Kortlopende schulden betreffen schulden die binnen 12 maanden na balansdatum kunnen worden opgeëist en worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Kortlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Dit is meestal de nominale waarde.

Algemene grondslagen van resultaatbepaling

Algemeen
Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de geleverde prestaties en de kosten en andere lasten over het jaar. De opbrengsten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd.

Opbrengstverantwoording

Algemeen
Netto-omzet omvat de opbrengsten uit levering van goederen en diensten onder aftrek van kortingen en dergelijke en van over de omzet geheven belastingen. Hierbij worden de individuele prestatieverplichtingen geïdentificeerd. Vervolgens wordt de transactieprijs vastgesteld en deze wordt toegerekend aan de individuele prestatieverplichting. Hierbij wordt rekening gehouden met kortingen en dergelijke en van over de omzet geheven belastingen.

De stichting verantwoordt opbrengsten gewoonlijk op het niveau van afzonderlijke overeenkomsten.

De stichting verwerkt opbrengsten per afzonderlijke prestatieverplichting. Een prestatieverplichting betreft een toezegging in een overeenkomst tot levering van:

- een te onderscheiden goed of dienst of een combinatie van goederen of diensten die gezamenlijk te onderscheiden zijn van overige toezeggingen in de overeenkomst; of
- een reeks van te onderscheiden diensten die grotendeels hetzelfde zijn.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Een toegezegd goed of toegezegde dienst is te onderscheiden als wordt voldaan aan de volgende criteria:

- de afnemer kan de voordelen van de goederen of diensten zelfstandig benutten, al dan niet gezamenlijk met middelen die de afnemer heeft of kan verkrijgen; en
- de toezegging om de goederen of diensten te leveren is te onderscheiden van de overige in de overeenkomst opgenomen toezeggingen.

Indien twee of meer in een overeenkomst opgenomen toezeggingen van de stichting om goederen of diensten te leveren niet afzonderlijk te onderscheiden zijn, worden de toezeggingen gecombineerd tot een combinatie van goederen of diensten die gezamenlijk te onderscheiden zijn van overige toezeggingen in de overeenkomst.

Ingeval er sprake is van meerdere prestatieverplichtingen in een overeenkomst, wordt de totale transactieprijs aan de prestatieverplichtingen toegerekend naar rato van de waarde van de prestatieverplichtingen. De stichting baseert deze waarde op de zelfstandige verkoopprijs per prestatieverplichting. Als de zelfstandige verkoopprijs niet bekend is, maakt de stichting gebruik van schattingen.

Verkoop van Goederen

Opbrengsten uit de verkoop van goederen worden verwerkt zodra alle belangrijke rechten en risico's met betrekking tot de eigendom van de goederen zijn overgedragen aan de koper.

Verlenen van Diensten

Verantwoording van opbrengsten uit de levering van diensten geschiedt naar rato van de geleverde prestaties, gebaseerd op de verrichte diensten tot aan de balansdatum in verhouding tot de in totaal te verrichten diensten.

Kostprijs van de omzet

Onder kostprijs van de omzet wordt verstaan de aan de omzet toe te rekenen directe en indirecte kosten, waaronder inkoopkosten van verkochte goederen, die toerekenbaar zijn aan de kostprijs van de omzet.

Subsidiebaten

Overheidssubsidies en andere vormen van overheidssteun worden verwerkt zodra er redelijke zekerheid is dat de rechtspersoon aan de gestelde voorwaarden voldoet en de overheidssubsidie of andere vorm van overheidssteun daadwerkelijk zal verkrijgen.

Baten met een bijzondere bestemming

Indien baten waarvoor een bijzondere bestemming is aangewezen in het verslagjaar niet volledig zijn besteed, voegt de stichting de nog niet bestede bedragen via de resultaatbestemming toe aan de bestemmingsreserves respectievelijk bestemmingsfondsen.

Indien de stichting in een volgend verslagjaar uit deze bestemmingsreserves respectievelijk bestemmingsfondsen put, verantwoordt zij deze besteding in de staat van baten en lasten als last. De stichting verwerkt deze besteding via de resultaatbestemming als een onttrekking aan de bestemmingsreserve respectievelijk bestemmingsfondsen.

Kosten

De kosten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Personeelsbeloningen

Algemeen
De beloningen (lonen, sociale lasten enz.) van het personeel worden als last in de staat van baten en lasten verantwoord in de periode waarin de arbeidsprestatie wordt verricht en, voor zover nog niet bepaald, als verplichting op de balans opgenomen. Als de reeds betaalde bedragen de verschuldigde beloningen overtreffen, wordt het meerdere opgenomen als een overlopend actief voor zover er sprake zal zijn van terugbetaling door het personeel of van verrekening met toekomstige betalingen door de stichting.

Toevoegingen aan en vrijval van verplichtingen worden ten laste respectievelijk ten gunste van de staat van baten en lasten.

Periodiek betaalbare beloningen
Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten.

Pensioenen
Stichting Nationaal Onderwijsmuseum heeft alle pensioenregelingen verwerkt volgens de verplichtingenbenadering. De over het verslagjaar verschuldigde premie wordt als last verantwoord. De premies worden verantwoord als personeelskosten zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terugstorting leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

Stichting Nationaal Onderwijsmuseum de pensioenen middels een collectieve pensioenverzekering ondergebracht bij een pensioenverzekeraar.

Afschrijvingskosten
Materiële vaste activa worden vanaf het moment van gereedheid voor ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief.

Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de toekomstige gebruiksduur, dan worden de toekomstige afschrijvingen aangepast.

Boekwinsten en -verliezen uit de incidentele verkoop materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

ACTIVA

VASTE ACTIVA

1 Materiële vaste activa

	Gebouw de Holland €	Inventaris €	Hardware €	Software €	vooruit-betaalde mat.activa	2024 Totaal €
Boekwaarde per 1 januari 2024						
Aanschaffingswaarde	266.016	116.488	71.478	19.810	0	473.792
Cumulatieve afschrijvingen	225.560	110.908	62.891	19.810	0	419.169
	40.456	**5.580**	**8.587**	**0**	**0**	**54.623**
Mutaties						
Investeringen	0	3.175	785	0	1.434	5.394
Aanschafwaarde desinvesteringen	0	-3.150	-16.459	-8.462	0	-28.071
Afschrijvingen	-26.776	-2.036	-3.379	0	0	-32.191
Afschrijvingen desinvesteringen	0	3.150	16.459	8.462	0	28.071
	-26.776	**1.139**	**-2.594**	**0**	**1.434**	**-26.797**
Boekwaarde per 31 december 2024						
Aanschaffingswaarde	266.016	116.513	55.804	11.348	1.434	451.115
Cumulatieve afschrijvingen	252.336	109.794	49.811	11.348	0	423.289
Boekwaarde per 31 december 2024	**13.680**	**6.719**	**5.993**	**0**	**1.434**	**27.826**

afschrijvingspercentages	*%*
Gebouw De Holland	10%
Inventaris	20%-25%
Hardware	25%-33,33%
Software	25%
Vooruitbetalingen op materiële vaste activa	0%

Toelichting op Materiële vaste activa

Collectie

De aard en de omvang van de collectie
De collectie omvat circa 350.000 objecten en is opgebouwd uit de volgende deelcollecties:
* Schoolplaten en materialen voor aanschouwelijk onderwijs
* Bibliotheekcollectie OCW
* (Bewegend) beeld- en geluidsmateriaal
* Leermiddelen
* Schoolmeubilair
* Kunstcollectie
* Textiel en handwerk
* Leerlingen- en docentenwerk
* Collectie koloniale geschiedenis
* Documenten en overige literatuur
* Onderwijsmaterialen en overige onderwijsgerelateerde objecten
* Gedeponeerde archieven en collecties

Het beleid ten aanzien van het beheer van de collectie
Het beheer van de collectie is vastgelegd in het collectiebeleidsplan en het informatieplan. Het meest recente beleidsplan beslaat de periode 20121-2025

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Instandhouding en eventuele afstoting
De collectie wordt momenteel onderhouden volgens de bestaande procedures. Besloten is om voorlopig geen nieuwe schenkingen aan te nemen. De focus ligt op het professioneel beheer en behoud van de collectie, ook voor de toekomst.

Kwalitatieve indicatie van de waarde
De kwalitatieve waarde van de collectie laat zich niet eenvoudig in enkele zinnen samenvatten.
De collectie is verzekerd tot een waarde van € 1,43 miljoen.

Een precieze waardebepaling is alleen mogelijk na uitgebreid onderzoek en officiële taxatie.
Ook geldt dat circa 40-60% van de collectie nog niet is geregistreerd.
De collectie is (grotendeels) eigendom van het museum, maar is veelal om niet verkregen.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

	Toelichting op de balans (vervolg)	31-12-2024	31-12-2023
	VLOTTENDE ACTIVA		
	Vorderingen		
2	Debiteuren	44.404	36.288
	Nog te factureren bedragen		
3	Overig	42.782	50.728
		42.782	50.728
	Belastingen en sociale lasten		
4	Omzetbelasting	23.527	50.948
	Vooruitbetaalde facturen		
5	Overige vooruitbetaalde kosten	54.143	29.033
	Nog te ontvangen subsidies/bijdragen		
6	Nog te ontvangen subsidies	0	43.550
	Overige vorderingen en activa		
7	Overige nog te ontvangen bedragen	191	199

Toelichting op kortlopende vorderingen:
Binnen de kortlopende vorderingen is geen sprake van vorderingen met een looptijd langer dan een jaar, tenzij anders is toegelicht.

8 Liquide middelen

Kas winkel en horeca	0	0
Kas algemeen	480	480
Rabobankrekeningen	95.430	59.294
	95.910	59.774

Toelichting op liquide middelen:
De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de stichting.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

PASSIVA

Algemene reserve

9	Stand per 1 januari 2024	-34.395	-34.395
	Resultaat	30.950	-58.381
	Mutatie bestemmingsreserve	0	22.219
	Mutatie bestemmingsfonds Schoorsteen	-55	0
	Mutatie bestemmingsfonds Erfgoedstarters	-6.979	0
	Mutatie egalisatiereserve	-21.587	36.162
	Stand per 31 december 2024	-32.066	-34.395

10 Bestemmingsreserve tentoonstellingen

Stand per 1 januari 2024	0	22.219
Mutatie vanuit resultaatbestemming	0	-22.219
Stand per 31 december 2024	0	0

Toelichting op de balans (vervolg)

		31-12-2024	31-12-2023
11	**Bestemmingsfonds Schoorsteen**		
	Stand per 1 januari 2024	18.419	0
	Foutherstel	0	18.419
	Resultaatbestemming	55	0
	Stand per 31 december 2024	18.474	18.419

Toelichting Bestemmingsfonds Schoorsteen

Dit betreft ontvangen giften bestemd voor het terugbrengen van de schoorsteen met kunstwerk op gebouw De Holland, met als doel het zoveel mogelijk in oorspronkelijke staat terugbrengen van het gebouw, naar ontwerp van Sybold van Ravesteyn.

12	**Bestemmingsfonds Erfgoedstarters**		
	Stand per 1 januari 2024	0	0
	Resultaatbestemming	6.979	0
	Stand per 31 december 2024	6.979	0

Toelichting Bestemmingsfonds Erfgoedstarters

Dit betreft een subsidie verleend door het Mondriaanfonds in het kader van de regeling Erfgoed Starters. Voor de functie van directie-assistant is een starter op de arbeidsmarkt aangetrokken met als doel deze zoveel mogelijk relevante werkervaring op te laten doen.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Toelichting op de balans (vervolg)

	31-12-2024	31-12-2023
13 Egalisatiereserve		
Stand per 1 januari 2024	49.062	85.224
Mutatie 2024	21.587	-36.162
Toevoeging 2024 Gemeente Dordrecht	0	0
Toevoeging 2024 Ministerie van OCW	0	0
Stand per 31 december 2024	70.649	49.062
Totaal eigen vermogen	64.036	33.086
Resultaatbestemming	**0**	**0**
Toevoeging algemene reserve	2.329	0
Onttrekking algemene reserve	0	-58.381
Toevoeging bestemmingsreserve tentoonstelling	0	0
Onttrekking bestemmingsreserve tentoonstelling	0	22.219
Toevoeging bestemmingsfonds Schoorsteen	55	0
Onttrekking bestemmingsfonds Schoorsteen	0	0
Toevoeging bestemmingsfonds Erfgoedstarters	6.979	0
Onttrekking bestemmingsfonds Erfgoedstarters	0	0
Toevoeging egalisatie reserve	21.587	0
Ontrekking egalisatie reserve	0	36.162

De samengestelde egalisatiereserve betaat uit:	31-12-2024	31-12-2023
Gemeente Dordrecht:		
Stand per 1 januari 2024	17.399	30.224
Onttrekking / toevoeging 2024	6.152	-12.825
Stand per 31 december 2024	23.551	17.399
Ministerie van OCW		
Stand per 1 januari 2024	31.663	55.000
Onttrekking / toevoeging 2024	15.435	-23.337
Stand per 31 december 2024	47.098	31.663

Voorzieningen

14 Groot onderhoudsvoorziening		
Stand per 1 januari 2024	48.352	41.253
Uitgaven ten laste van voorziening	0	-4.721
Dotatie verslagjaar	-48.352	11.820
Stand per 31 december 2024	0	48.352
15 Crediteuren	**68.596**	**159.172**
16 Belastingen en premies sociale lasten		
Af te dragen loonheffing en sociale lasten	8.203	22.564

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Toelichting op de balans (vervolg)	31-12-2024	31-12-2023
17 Overige kortlopende schulden		
Reservering vakantiedagen /vakantiegeld inclusief sociale lasten	48.078	40.192
Overlopende passiva:		
Netto lonen	0	1.210
Fooien	0	1.340
Nog te betalen bedragen	70.434	35.960
Cadeau bonnen	32	51
Vooruitgefactureerde bedragen	2.065	0
	120.609	78.753
18 Nog te besteden subsidies		
HR Subsidie Gemeente Dordrecht	11.008	0
Subsidie NWO Blum	29.870	0
	40.878	0

Toelichting op kortlopende schulden:
Binnen de kortlopende schulden is geen sprake van vorderingen met een looptijd langer dan een jaar, tenzij anders is toegelicht.

Niet in balans opgenomen regelingen en verplichtingen

Met de gemeente Dordrecht is een huurovereenkomst aangegaan voor het pand aan de Burgemeester Raadtsingel 97 met een looptijd tot en met 30 juni 2029.
De opzegtermijn bedraagt één jaar. Het huurbedrag bedraagt € 325.846,32 per jaar.
In dit bedrag is een toeslag voor het gebruik van de WKO installatie van € 1.075,-- per maand overeengekomen.

Met de Gemeente Dordrecht is een overeenkomst aangegaan voor de opslagruimte aan Jade 400, 3316 LJ Dordrecht, voor onbepaalde tijd.
De opzegtermijn bedraagt één jaar. Het huurbedrag bedraagt € 25.117,08 per jaar.

Met de Stichting Trivire is een huurovereenkomst aangegaan voor de opslagruimte aan de Westelijke Parallelweg 50b te Zwijndrecht, met een looptijd t/m 31 juli 2028.
De opzegtermijn bedraagt één jaar. Het huurbedrag bedraagt € 17.856,12 per jaar.

Gebeurtenissen na balansdatum

2025 wordt een jaar van transitie voor het museum. De gemeente Dordrecht kondigde op 7 februari 2025 het voornemen aan vanwege bezuinigingen de gemeentelijke subsidie aan het Onderwijsmuseum te willen beëindigen na 2027. In antwoord hierop gaf ook het ministerie van OCW te kennen vanwege algemene bezuinigingen de rijkssubsidie te beëindigen vanaf 2027. Een uitgebreide uiteenzetting van de gebeurtenissen na balansdatum treft u aan in het bestuursverslag bij de jaarrekening.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Toelichting op de baten

	Realisatie 2024	Begroting 2024	Realisatie 2023
19 Subsidies overheid			
Ministerie OCW	572.000	572.000	550.000
Incidentele subidie Ministerie OCW	69.759	0	0
Gemeente Dordrecht	395.811	395.896	349.492
Incidentele subidie Gemeente Dordrecht	0	0	50.000
	1.037.570	967.896	949.492

Toelichting op subsidies overheid

Ministerie OCW

Het ministerie van OCW heeft een instellingssubsidie (als bedoeld in artikel 1.5, onder d van de Kaderregeling subsidies OVW, SZW en VWS) van € 572.000 verleend. Na indiening van een wijzigingsverzoek is de instellingssubsidie met € 69.759,00 verhoogd. De subsidie is bestemd voor activiteiten, zoals vermeld in het ingediende activiteitenplan en voorzien in de begroting.

Verplichtingen:

-De activiteiten waarvoor de subsidie wordt verleend, moeten uiterlijk zijn verricht op 31 december 2024.

-Meldingsplicht wanneer er iets wijzigt in de geplande activiteiten/resultaten.

De vaststelling van de subsidie 2023 is in behandeling. De verantwoording van de subsidie 2024 moet voor uiterlijk 2 juni 2025 worden ingediend en is daarom nog niet vastegesteld.

Gemeente Dordrecht

De Gemeente Dordrecht heeft een subsidie voor museumexploitatie van € 395.811,00 verleend, waarvan € 25.000,00 als eenmalige extra subsidie als tegemoetkoming in de gestegen kosten om de activiteiten op peil te kunnen houden.

Deze subsidie wordt verleend, omdat de activititeiten van de Stichting Nationaal Onderwijsmuseum bijdragen aan het programma "Gezond en levendig Dordrecht" en de beleidsnota 2020-2024 "De kracht van Cultuur voor en door ieder Dordtenaar"

Verplichtingen:

-Tussenverantwoording: Rapportage waarin zowel de inhoudelijke als financiële resultaten over het eerste halfjaar aangeleverd worden.

-Meldingsplicht wanneer er iets wijzigt in de geplande activiteiten/resultaten.

De subsidie 2023 is bij beschikking d.d. 2 december 2024 vastgesteld. Voor de verantwoording van de subsidie 2024 is uitstel tot 1 juni 2025 aangevraagd en is daarom nog niet vastgesteld.

	Realisatie 2024	Begroting 2024	Realisatie 2023
20 Fondsenwerving			
Algemeen	0	239.400	9091
Boom Roos Vis	-3.104	0	49.260
Museum op School	0	0	9.761
Aahhh..!	18.023	0	175.845
Dordts leerprogramma	0	0	13.796
Verscholen op de kaart	0	0	10.000
HR subsidie Gemeente Dordrecht	-11.038	0	20.625
Erasmus + (2023)	0	0	20.000
NWO - Blum	16.210	0	0
Erfgoedstarter	36.000	0	0
Erasmus + (2024)	1.390	0	0
	57.481	239.400	308.378

Tentoonstelling Aahhh..!

Onder de opbrengsten van tentoonstelling Aahhh..! is een bijdrage van de Gemeente Dordrecht voor de randprogrammering bij de tentoonstelling van € 5.000 verantwoord.

HR subsidie Gemeente Dordrecht

In 2022 heeft de Gemeente Dordrecht een subsidie ten bedrage van € 20.625 verleend voor het inhuren van externe kennis ter ondersteuning van de HR-functie. Dit bedrag is vorig boekjaar ontvangen en abusievelijk volledig meegenomen in het resultaat. Het nog niet bestede gedeelte van de subsidie is dit boekjaar als last opgenomen en staat als verplichting op de balans. Voor de verantwoording van de subsidie is uitstel tot 1 augustus 2025 verleend en is daarom nog niet vastgesteld.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Toelichting op de lasten	Realisatie 2024	Begroting 2024	Realisatie 2023
21 Marketing & Communicatie			
Advertentiekosten	18.841	10.000	8.239
Beurzen en evenementen	1.955	0	1.945
Drukwerk marketing	2.039	3.600	5.227
Internet & internettoepassingen	977	600	763
Algemene kosten marketing	30.669	40.000	26.771
Ontwikkeling en onderhoud website	3.168	2.600	2.156
Drukwerk lessen	0	0	73
	57.649	56.800	45.174
22 Collectie en Bibliotheek			
Onderhoud collectie	2.058	2.400	2.532
Bibliotheekkosten	0	100	76
ICT kosten collectie	10.538	9.500	10.658
	12.596	12.000	13.266
23 Presentatie			
Boom Roos Vis	31	0	36.425
Museum op School/kinderbestuur	5.433	0	-375
Aaaaaah	28.383	95.504	238.145
Dordts leerprogramma	0	2.592	970
Verscholen op de kaart	2.156	0	10.676
HR Gemeente Dordrecht	8.251	0	953
Erasmus + (2023)	1.552	0	0
Indische schoolplaten	3.292	95.000	0
Erfgoedtalent Mondriaanfonds	0	40.000	0
NOW Blum	6.224	20.000	0
Erasmus + (2024)	1.391	0	0
Leasekosten audio apparatuur	937	0	2.826
Foto- film en gebruikersrechten	21	0	21
	57.671	253.096	289.641
24 Educatie			
Kosten gastlessen extern	20.231	4.500	6.010
Kosten schoolbezoek intern	27.391	10.200	15.163
Kosten rondleidingen	63	700	348
Randprogrammering	4.604	7.800	6.647
Vakantieactiviteiten	1.616	0	1.560
Aquisitie- en marketing	41	0	2.155
Deskundigheidsbevordering	801	2.400	957
Onderwijsprogramma's digitaal	1.205	25	805
	55.952	25.625	33.645
25 Personeelskosten			
Lonen en salarissen	488.369	472.705	435.775
Sociale lasten	82.227	73.007	81.676
Pensioenlasten	37.121	31.415	36.643
Reiskosten woon/werkverkeer	13.493	7.800	11.194
Verzekering verzuimkosten	27.199	34.000	32.043
Overige personeelskosten	20.342	15.820	22.863
	668.751	634.747	620.194

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Toelichting op de lasten (vervolg)

	Realisatie 2024	Begroting 2024	Realisatie 2023
Overige personeelskosten			
Kantinekosten	4.841	2.760	4.531
Studiekosten	1.912	2.500	2.391
Reiskosten binnenland	629	0	349
Vergoeding vrijwilligers	4.425	3.360	889
Overige personeelskosten	8.535	7.200	14.703
	20.342	15.820	22.863

Het totaal aantal fulltime equivalenten in 2024 van de medewerkers in (tijdelijke) dienst van het museum bedroeg ultimo 2024 12,1 (2023: 11,4). Naast de betaalde werknemers maakt het museum gebruik van vrijwilligers en (onbetaalde) stagiaires. Op 31 december bedroeg het aantal vrijwilligers 85 (ongeveer 9 fte. 2023: 80).

	2024	2023
Bedrijfsvoering	2,8	2,3
Collectie	2,3	2
Commerciële activiteiten	2,6	2,9
Educatie	1,5	1,7
Publiek/Presentatie	2,4	2
Wetenschap	0,5	0,5
	12,1	11,4

26 Afschrijvingen

Gebouw De Holland	26.776	26.796	26.796
Inventaris	2.036	3.600	2.903
Hardware/software	3.379	6.600	5.838
	32.191	36.996	35.537

27 Huisvestingskosten

Huur- en servicekosten gebouw	308.241	312.569	297.140
Onderhoud gebouw	1.234	3.000	3.046
Onderhoud gebouw MJOP	-48.352	11.515	11.820
Onderhoud inventaris	1.957	900	604
Energiekosten	52.411	56.840	30.637
Onroerendzaakbelasting	6.952	6.500	5.800
Schoonmaakkosten	38.838	36.600	37.139
Heffingen	1409	600	560
Huur opslagruimte	42.371	44.400	42.336
Onderhoud tuin	898	2.221	627
Overige huisvestingskosten	1.453	0	1.383
	407.412	475.145	431.092

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Toelichting op de lasten (vervolg)

	Realisatie 2024	Begroting 2024	Realisatie 2023
28 Kosten Bedrijfsvoering			
Onderhoud kantoor	48	1.000	1.169
Kamer van Koophandel	30	0	28
Kantoorartikelen	603	3.200	2.438
Drukwerk algemeen	0	600	0
Kosten apparatuur	5.160	5.100	4.845
Advieskosten	644	5.100	6.677
Telefoonkosten	0	7.020	6.696
Porti- en verzendkosten	1.268	432	610
Kosten ICT	51.069	45.000	44.787
Lidmaatsschappen en abonnementen	5.007	3.300	4.561
Seminairs en congressen	30	1.500	1.988
Representatiekosten	1.919	1.200	1.391
Verzekeringskosten	2.835	3.500	2.525
Huur transportmiddelen	757	1.380	1.548
Kopieerkosten	4.835	4.620	4.313
Overige algemene kosten	97	900	83
Bankkosten	1.449	0	1.646
Dubieuze debiteuren	482	0	-1.931
Rekenverschillen	414	0	-217
	76.647	83.852	83.157
29 Kosten Externe Dienstverlening			
Kosten salarisadministratie	4.690	4.800	4.252
Kosten financiele administratie	39.677	55.380	53.137
Accountantskosten	28.400	30.000	17.350
Notariskosten	473	0	0
	73.240	90.180	74.739
30 Inkopen en kosten Horeca			
Inkopen horeca	39.429	48.636	46.348
Overige kosten horeca	7.551	6.036	5.040
Inhuur personeel horeca	6.969	6.852	7.857
	53.949	61.524	59.245
31 Inkopen Museumshop			
Aankopen museumshop	10.835	13.750	18.639
	10.835	13.750	18.639
32 Inkopen Zaalhuur			
Kosten verhuur zalen	822	2.000	1.592
	822	2.000	1.592

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

BEGROTING 2025| Nationaal Onderwijsmuseum

Inkomsten

Publieksinkomsten			
Inkomsten uit entree	65.000,00		
Inkomsten uit vergoeding museumkaart	63.000,00		
Inkomsten uit educatieve programmering	30.000,00		
		158.000,00	
Sponsorinkomsten			
Sponsoring	6.000,00		
		6.000,00	
Overige inkomsten			
Museumcafé, inclusief catering	92.000,00		
Zakelijke verhuur	30.000,00		
Museumshop	10.000,00		
Bruikleenverkeer	2.000,00		
Overige inkomsten	7.600,00		
		141.600,00	
Subsidies overheid			
Ministerie van OCW	572.000,00		
Ministerie van OCW- loon/prijs indexatie	22.880,00		
Gemeente Dordrecht	384.160,00		
		979.040,00	
Subsidies/bijdragen privaat			
Bijdrage Vriendenvereniging	3.000,00		
Giften	1.000,00		
Fondsenwerving	90.312,00		
		94.312,00	
Totaal inkomsten			**1.378.952,00**

Uitgaven

Personeelskosten	-648.754,00	
Huisvestingskosten	-480.694,00	
Kosten bedrijfsvoering	-74.080,00	
Kosten externe dienstverlening	-33.364,00	
Afschrijvingen inventaris en hardware	-1.900,00	
Afschrijving museale bouwkundige inrichting en presentaties	-13.660,00	
Activteitskosten		
Collectie en bibliotheek	-16.000,00	
Marketing en communicatie	-57.000,00	
Presentaties	-18.500,00	
Educatie	-35.000,00	
Totaal uitgaven		**-1.378.952,00**
Resultaat		**0,00**

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Bezoldiging functionarissen

De WNT is van toepassing op de Stichting Nationaal Onderwijsmuseum.
Het voor de Stichting Nationaal Onderwijsmuseum individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2024 €170.103
Zie voor details de volgende pagina's.

Reservering vakantiedagen

De reservering vakantiedagen is nog steeds aanzienlijk.
Dit wordt veroorzaakt door de hoge werkdruk waardoor overgewerkt wordt en niet alle vakantiedagen kunnen worden benut.

Subsidies overheden
De subsidies van de gemeente Dordrecht en het ministerie van OCW (directie PO) hebben een structureel karakter.
Echter de gemeente Dordrecht heeft voorlopige plannen gepubliceerd waaruit blijkt dat vanaf 2028 aan het Onderwijsmuseum mogelijk geen subsidie meer wordt toegekend.

De verantwoording over de subsidie van het ministerie van OCW over 2024 moet vóór uiterlijk 2 juni 2025 worden ingediend en is daarom nog niet vastgesteld.
De verantwoording over de subsidie over 2024 van de gemeente Dordrecht moet uiterlijk 30 april 2025 worden ingediend en is daarom nog niet vastgesteld.

Dordrecht, 19 mei 2025

, interim directeur

blad 91

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

WNT-verantwoording 2024 Stichting Nationaal Onderwijsmuseum

De WNT is van toepassing op Stichting Nationaal Onderwijsmuseum. Het voor Stichting Nationaal Onderwijsmuseum toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2024 € 233.000,= (van toepassing is het algemeen bezoldigingsmaximum).

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking

bedragen x € 1	**P. Reijnhoudt - Post**
Functiegegevens	Directeur-bestuurder
Aanvang en einde functievervulling in 2024	01/01 t/m 30/11
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	0,8
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging[9]	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	56.834
Beloningen betaalbaar op termijn	5.764
Subtotaal	*62.598*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	170.103
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	62.598
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.
Gegevens 2023	
Functiegegevens	Directeur-bestuurder
Aanvang en einde functievervulling in 2023	01/01 t/m 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	0,8
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging[9]	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	57.815
Beloningen betaalbaar op termijn	6.402
Subtotaal	*64.217*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	178.400
Bezoldiging	64.217

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Topfunctionarissen inclusief degenen die op grond van hun voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris worden aangemerkt met een totale bezoldiging van € 2.100 of minder

Gegevens 2024	
NAAM TOPFUNCTIONARIS	**FUNCTIE**
Toine Maes	Voorzitter Raad van Toezicht/remuneratiecommissie
Peter Vrancken	Lid rvt/ voorzitter auditcommissie tot 23/9/2024
Annet Kil	Lid rvt/ remuneratiecommissie
Meike Moors	Lid rvt
Renske Valk	Lid rvt
Léon Peeters	Lid rvt/auditcommissie
Peter Vrancken	Voorzitter Raad van Toezicht/remuneratiecommissie/auditcommissie
Willem Verschuur	Lid rvt/auditcommissie
Coen Brummer	Vice voorzitter rvt
Jasper Rijpma	Lid rvt

Er hebben zich in 2024 de volgende wijzigingen voorgedaan in de samenstelling van de Raad van Toezicht:

- Toine Maes is per 24/9/2024 uitgetreden
- Léon Peeters is per 24/9/2024 uitgetreden
- Peter Vrancken is per 24/9/2024 aangetreden als voorzitter rvt
- Willem Verschuur is per 23/9/2024 aangetreden als lid rvt
- Coen Brummer is per 24/9/2024 aangetreden als vice voorzitter rvt
- Jasper Rijpma is per 24/9/2024 aangetreden als rvt

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Overige gegevens

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de Raad van Toezicht en het bestuur van Stichting Nationaal Onderwijsmuseum

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2024

Ons oordeel
Wij hebben de jaarrekening 2024 van Stichting Nationaal Onderwijsmuseum te Rotterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel

- geeft de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Nationaal Onderwijsmuseum per 31 december 2024 en van het resultaat over 2024 in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving "C1 Kleine Organisaties zonder winststreven", de door de minister op grond van artikel 9 lid 2 van de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS vastgestelde voorschriften voor de jaarverslaggeving niet bekostigde instellingen, de Algemene subsidieverordening Dordrecht en de bepalingen van en krachtens de WNT;
- voldoen de in de jaarrekening verantwoorde subsidiebaten, -lasten en -balansmutaties over 2024 in alle van materieel belang zijnde aspecten aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming zijn met de relevante bepalingen van de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS, zoals vastgelegd in hoofdstuk 5 van versie 4 van het Accountantsprotocol behorend bij de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS, en de doelgebonden en niet doelgebonden subsidieverplichtingen, zoals vastgelegd in de verleningsbeschikking.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2024;
2. de staat van baten en lasten over 2024; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel
Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, versie 4 van het Accountantsprotocol behorend bij de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS, de Algemene subsidieverordening Dordrecht en het Controleprotocol WNT 2024 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Nationaal Onderwijsmuseum zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd
In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2024 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Benadrukking betreffende overige aangelegenheden
Wij vestigen de aandacht op pagina 66 onderdeel activiteiten na balansdatum in het bestuursverslag en het onderdeel continuïteit in de grondslagen op pagina 74 van dit rapport, waarin de gevolgen van het afbouwen van subsidies op de continuïteit van de stichting zijn beschreven. Voorts zijn hierin de subsidie afspraken met het Ministerie van OCW en de Gemeente Dordrecht voor het jaar 2025 beschreven, alsmede de wijze waarop de stichting invulling heeft gegeven aan de beschikbaar gestelde financiële ondersteuningsmaatregelen. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheden.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie
Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het financieel verslag andere informatie, die bestaat uit:

- het jaarverslag;
- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiele afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die volgens de door de minister op grond van artikel 9 lid 2 van de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS vastgestelde voorschriften voor de jaarverslaggeving niet bekostigde instellingen is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, te verkrijgen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten van de Richtlijn voor de jaarverslaggeving “C1 Kleine Organisaties zonder winststreven” en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving “C1 Kleine Organisaties zonder winststreven”.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening
Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de Richtlijn voor de Jaarverslaggeving “C1 Kleine Organisaties zonder winststreven”, de door de minister op grond van artikel 9 lid 2 van de kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS vastgestelde voorschriften voor de jaarverslaggeving niet bekostigde instellingen, de Algemene subsidieverordening Dordrecht en de bepalingen van en krachtens de WNT.

Het bestuur is er ook voor verantwoordelijk dat de in jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede balansmutaties voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen zoals vermeld in hoofdstuk 5 van versie 4 van het Accountantsprotocol behorend bij de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS.

In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening
Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, versie 4 van het Accountantsprotocol behorend bij de Kaderregeling subsidies OCW, SZW, de Algemene subsidieverordening Dordrecht, het Controleprotocol WNT 2024, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de Raad van Toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Oud-Beijerland, 12 december 2025

Troost Accountantskantoor v.o.f.

S.S. Kleinendorst MSc RA

R.K.
12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166

Bijlage A

Model bij de Jaarrekening artikel 9.2 kaderregeling

Omschrijving	toewijzing kenmerk/datum	Bedrag van de toewijzing	Ontvangen t/m jaarverslag	Totaal gerealiseerde kosten	Gerealiserde bijdragen derden	Gerealiseerde eigen bijdrage	Te verekenen overschot ultimo verslagjaar
Ministerie OCW	1445742 - 30-09-2023	€ 572.000	€ 572.000	€ 686.514			-€ 114.514
Ministerie OCW	42374184 - 01-12-2023	€ 69.759	€ 69.759	€ 83.725			-€ 13.966
Gemeente Dordrecht	2023/0574 - 28-12-2023			€ 553.226	€ 395.811		-€ 157.415
Boom Roos Vis				€ 1.880	-€ 3.104		-€ 4.984
Aahhh..!				€ 32.190	€ 18.023		-€ 14.167
Verscholen op de kaart				€ 2.156			-€ 2.156
HR Gemeente Dordrecht				€ 9.243	-€ 11.038		-€ 20.281
Erasmus + (2023)				€ 3.349			-€ 3.349
Indische Schoolplaten				€ 6.259			-€ 6.259
NWO Blum				€ 6.224	€ 16.210		€ 9.986
Mondriaan Erfgoedstarter				€ 0	€ 29.021		€ 29.021
Erasmus + (2024)				€ 1.391	€ 1.390		-€ 1
Schoorsteen					-€ 55		-€ 55
Giften					€ 3.913		€ 3.913
Vriendenvereniging					€ 1.618		€ 1.618
Entreegelden						€ 105.454	€ 105.454
Sponsoring					€ 7.000		€ 7.000
Horeca				€ 53.949		€ 146.707	€ 92.758
Verhuur Zalen				€ 822		€ 27.576	€ 26.754
Museumshop				€ 10.835		€ 21.415	€ 10.580
Bruikleen						€ 2.615	€ 2.615
Doorbelaste Personele inzet						€ 78.243	€ 78.243
Educatie				€ 55.952		€ 48.773	-€ 7.179
Overige opbrengsten						€ 300	€ 300
							€ 0
	Totaal	€ 641.759	€ 641.759	€ 1.507.715	€ 458.789	€ 431.083	€ 23.916

R.K.

12-12-2025 14:15
IP x.x.x.166